

Liite 1 – Menetelmät maakaasun jakeluverkkotoiminnan tuoton määrittämiseksi 1.1.2010 alkavalla ja 31.12.2013 päättyvällä valvontajaksolla

1 YLEISTÄ

Energiamarkkinavirasto soveltaa alla selostettuja menetelmiä verkonhaltijan verkkotoiminnan tuoton ja siirtopalvelusta perittävien maksujen määrittämiseksi 1.1.2010 alkavan ja 31.12.2013 päättyvän valvontajakson hinnoittelun valvonnassa.

Alla selostettavat menetelmät ovat samat kuin mitä Energiamarkkinaviraston 30.6.2009 päivätyssä julkaisussa ”Maakaasun jakeluverkkotoiminnan hinnoittelun kohtuullisuuden arvioinnin suuntaviivat vuosille 2010 – 2013” (Dnro 366/722/2008) on esitetty.

Valvontajakson päätyttyä Energiamarkkinavirasto vahvistaa maakaasumarkkinalain 7 luvun 1 c §:n nojalla annettavalla päätöksellä kunkin verkonhaltijan osalta erikseen, kuinka suurella euromäärällä valvontajakson aikana kertynyt tuotto ylittää tai alittaa kohtuullisena pidetyn tuottotason (valvontapäätös). Päätöksessä Energiamarkkinavirasto laskee valvontajakson eri vuosina kertyneet tuotot yhteen ja vähentää summasta vastaavina vuosina kohtuullisena pidettävien tuottojen summan. Valvontapäätökseen liittyvissä laskelmissa sovelletaan vahvistuspäätöksessä vahvistettuja menetelmiä verkonhaltijan verkkotoiminnan tuoton ja siirtopalvelusta perittävien maksujen määrittämiseksi. Energiamarkkinavirasto ottaa toista valvontajaksoa koskevassa valvontapäätöksessä huomioon 1.1.2006 alkaneelta ja 31.12.2009 päättyneeltä valvontajaksolta verkonhaltijalle vahvistetun yli- tai alijäämän.

2 VERKKOTOIMINTAAN SITOUTUNEEN PÄÄOMAN ARVOSTUSPERIAATTEET

Maakaasuverkonhaltijan verkkotoiminnan tuoton kohtuullisuutta koskevien vuosittaisien laskelmien perustana Energiamarkkinavirasto käyttää maakaasuverkonhaltijan vahvistettua maakaasuverkkotoiminnan tilinpäätöstä. Maakaasumarkkinoilla toimivan yrityksen on maakaasumarkkinalain 5 luvun 1 §:n momentin mukaan eriytettävä maakaasuverkkotoiminta muista maakaasuliiketoiminnoista. Eriyttämisellä tarkoitetaan lain 5 luvun 2 §:n mukaan sitä, että eriytettäville maakaasuliiketoiminnoille on tilikausittain laadittava tuloslaskelma ja tase.

Verkkotoimintaan sitoutuneen pääoman arvostamisessa lähtökohtana on eriytetyn tilinpäätöksen mukainen maakaasuverkkotoiminnan tase, jota oikaistaan tässä luvussa esitetyillä menetelmillä.

Luvussa 2.1 esitetyillä menetelmillä oikaistaan taseen vastaavaa-puolta, jolloin oikaistun taseen loppusummana saadaan vuosittaisissa maakaasuverkonhaltijan verkkotoiminnan tuoton kohtuullisuutta koskevissa laskelmissa käytettävän verkkotoimintaan sitoutuneen pääoman määrä.

Luvussa 2.2 esitetyillä menetelmillä oikaistaan taseen vastattavaa-puolta, jolloin tuotoksena saadaan selville vuosittaisissa maakaasuverkonhaltijan verkkotoiminnan tuoton kohtuullisuutta koskevilla laskelmissa käytettävän verkkotoimintaan sitoutuneen pääoman määrän jakautuminen omaan pääomaan sekä korolliseen ja korottomaan vie-raaseen pääomaan.

2.1 Verkkotoimintaan sitoutuneen pääoman arvostusperiaatteet

Verkkoliiketoimintaan sitoutuneen pääoman arvo määritetään vuosittain kaikille verkonhaltijoille. Tässä yhteydessä verkonhaltijan eriytetyn verkkotoiminnan taseen vastaavaa-puolta oikaistaan seuraavissa luvuissa esitetyillä menetelmillä.

Maakaasumarkkinalain mukaan maakaasuverkkotoiminnalla tarkoitetaan maakaasuverkon asettamista vastiketta vastaan maakaasunsiirtoa ja muita verkon palveluja tarvitsevien käyttöön. Maakaasuverkkotoimintaan kuuluvat saman lainkohdan mukaan myös sellainen maakaasuverkon suunnittelu, rakentaminen, ylläpito ja käyttö, asiakkaiden maakaasulaitteiden liittäminen verkkoon, maakaasun mittaus ja muut sellaiset maakaasun siirtoon tarvittavat toimenpiteet, jotka ovat tarpeen maakaasun siirtoa ja muita verkon palveluja varten.

Energiamarkkinaviraston suosituksen sähkö- ja maakaasuliiketoimintojen laskennallisesta eriyttämisestä¹ mukaan muiden yhtiöiden maakaasuverkkoihin kohdistuva verkon rakentaminen, suunnittelu, ylläpito ja käyttö ym. lasketaan kuuluvaksi yhtiön muuhun liiketoimintaan. Mikäli verkonhaltija ei omista hallinnassaan olevaa maakaasuverkkoa (esim. vuokrausjärjestely), niin tällöin verkonhaltijan hallinnassa olevaan maakaasuverkkoon kohdistuva verkon rakentaminen, suunnittelu, ylläpito ja käyttö ym. lasketaan kuuluvaksi yhtiön maakaasuverkkotoimintaan riippumatta siitä, kuka verkon omistaa.

2.1.1 Maakaasuverkon arvostusperiaatteet

Maakaasuverkko on maakaasuverkkotoiminnan harjoittajan suurin yksittäinen, joskin useasta eri osasta koostuva käyttöomaisuuden osa. Maakaasumarkkinalain 1 luvun 3 §:n 1 kohdan mukaan maakaasuverkolla tarkoitetaan toisiinsa liitetyistä maakaasuputkista ja –putkistoista sekä kaikista niihin kuuluvista säiliöistä, laitteista ja laitteistoista joiden sisältönä on maakaasu, muodostettua kokonaisuutta, joka on tarkoitettu maakaasun siirtoon tai jakeluun.

Energiamarkkinavirasto ei sovelle maakaasuverkonhaltijan verkkotoiminnan tuoton määrittämistä koskevilla laskentamenetelmissä verkkotoimintaan sitoutuneen pääoman arvon määrittämisessä maakaasuverkon kirjanpitoarvoa, koska verkon kirjanpitoarvo ei välttämättä sen aiemman verosidonnaisuuden vuoksi kuvasta maakaasuverkkoon sitoutuneen pääoman todellista markkina-arvoa. Maakaasuverkon arvo korjataan verkkotoiminnan tuottoa koskevilla laskentamenetelmissä vastaamaan paremmin sen markkina-arvoa siten, että kirjanpitoarvon asemesta käytetään maakaasuverkon nykykäyttöarvoa.

¹ Energiamarkkinaviraston suositus: Sähkö- ja maakaasuliiketoimintojen laskennallinen eriyttäminen. 9.6.2005 (dnro 724/61/2004)

Maakaasuverkon nykykäyttöarvo määritetään vuosittain, ja kunkin vuoden osalta verkkotoimintaan sitoutuneen pääoman arvon laskennassa maakaasuverkon arvona käytetään sen nykykäyttöarvoa kyseisen vuoden tammikuun ensimmäisen päivän tilanteessa korjattuna tarkasteluvuoden rahanarvoon.

Verkkotoimintaan sitoutunutta pääomaa määritettäessä verkonhaltijan hallinnassa olevaa maakaasuverkkoa käsitellään samalla tavoin riippumatta siitä, onko kyseinen verkko verkonhaltijan omistama vai vuokraama. Mikäli verkonhaltija on vuokrannut osittain tai kokonaan hallinnassaan olevan maakaasuverkon, niin verkkotoimintaan sitoutunutta pääomaa koskevissa laskelmissa vuokrausjärjestely puretaan siten, että vuokratut verkkokomponentit sisällytetään mukaan verkonhaltijan verkko-omaisuuteen ja edelleen verkkotoimintaan sitoutuneeseen pääomaan.

Energiamarkkinavirasto laskee toisella valvontajaksolla vuosittain verkonhaltijoiden maaliskuun loppuun mennessä virastolle ilmoittamien tietojen perusteella verkonhaltijan hallinnassa olevan maakaasuverkon jälleenhankinta-arvon tammikuun ensimmäisen päivän tilanteessa käyttäen lähtökohtaisesti eri verkkokomponenteille liitteessä A määriteltäviä komponenttikohtaisia rakennuskustannusindeksillä korjattuja yksikköhintoja.

Maakaasuverkonarvon määrittämisessä sovellettavat hinta- ja pitoaikatieidot perustuvat pääosin Energiamarkkinaviraston ja Maakaasuyhdistys ry:n Electrowatt-Ekono Oy:ltä tilaamaan kyseisiä komponenttiryhmiä koskevaan yksikköhintaselvitykseen².

Energiamarkkinavirasto ottaa toisella valvontajaksolla maakaasuverkon arvonmäärittämisessä huomioon yksikköhintojen vuosittaisen hintatasomuutoksen korjaamalla Electrowatt-Ekono Oy:n tekemän yksikköhintaselvityksen hintoja rakennuskustannusindeksillä. Vuoden 2009 alun rahanarvoon indeksikorjatut yksikköhinnat ovat tämän asiakirjan liitteessä A.

Maakaasuverkonhaltijoiden tulee toisen valvontajakson aikana ilmoittaa Energiamarkkinavirastolle vuosittain maaliskuun loppuun mennessä viraston määrittämän eri verkkokomponenttiryhmien perustuvan jaottelun (liite A) mukaisesti hallinnassaan olevaan maakaasuverkkoon kuuluvien ja tosiasiallisessa käytössä olevien komponenttien määrätiedot kyseisen vuoden ensimmäisen päivän tilannetta vastaavana. Tiedot tulee toimittaa Energiamarkkinavirastoon sähköisen valvontatietojärjestelmän kautta.

Toisen valvontajakson eri vuosina verkkotoimintaan sitoutuneen pääoman määrittämisessä edellä määritellyllä menetelmällä laskettu tarkasteluvuoden alun maakaasuverkon nykykäyttöarvo vuoden 2010 alun rahanarvossa otetaan huomioon korjaamalla se vastaamaan tarkasteluvuoden alun rahanarvoa. Nykykäyttöarvon korjaus tehdään rakennuskustannusindeksin (1995=100) muutoksen perusteella siten, että vuotta 2010 vastaavana indeksinä käytetään rakennuskustannusindeksin vuoden 2009 huhti-kesäkuun keskiarvoa ja valvontajakson muiden vuosien indeksinä käytetään kyseistä vuotta edeltävän vuoden huhti-kesäkuun keskiarvoa.

² Metso, A., Leino, P., Elo, J. (2003). Maakaasuverkoston yksikköhintojen määrittely Electrowatt-Ekono Oy raportti 18.12.2003

Energiamarkkinavirasto julkaisee valvonnassa käytettävät liitteen A mukaisen jaotteen perustuvat rakennuskustannusindeksillä korjatut yksikköhinnat kotisivuillaan toisen valvontajakson aikana vuosittain.

Perustelluista syistä voidaan maakaasuverkon jälleenhankinta-arvon laskennassa käytettävien liitteessä A määriteltyjen komponenttikohtaisten verkostokomponenttien yksikköhintojen sijasta ottaa huomioon yrityskohtaisia, alueellisista seikoista johtuvia kustannuksia. Tällaisilla yrityskohtaisilla alueellisista seikoista johtuvilla kustannuksilla tarkoitetaan hyvin poikkeuksellisista olosuhteista aiheutuneita rakenteiden lisäkustannuksia. Halutessaan esittää käytettäväksi liitteessä A määritellyistä komponenttikohtaisista verkostokomponenttien yksikköhinnoista poikkeavia yrityskohtaisia kustannuksia verkonhaltijan tulee toimittaa toisen valvontakauden alussa, 31.3.2010 mennessä, Energiamarkkinavirastolle ehdotus poikkeavista yksikköhintatiedoista ja toteutuneisiin kustannuksiin perustuvat erilliset selvitykset verkonhaltijan haluamille muutoksille. Verkonhaltijan tulee pystyä tarvittaessa todentamaan ehdottamansa liitteessä A määriteltyjen komponenttikohtaisten verkostokomponenttien yksikköhinnoista poikkeava kustannustasonsa esimerkiksi riittävän luotettavan kustannuseurannan avulla. Energiamarkkinavirasto arvioi verkonhaltijoilta saamansa esitykset poikkeuksellisista olosuhteista aiheutuneista lisäkustannuksista sekä niiden perustelut erikseen.

Jos Energiamarkkinavirasto on hyväksynyt verkonhaltijan ehdotuksen käyttää standardikustannusten sijasta yrityskohtaisia alueellisista seikoista johtuvia kustannuksia, näille kustannuksille Energiamarkkinavirasto ei tee indeksikorjausta vuodelle 2010. Vuosille 2011 – 2013 indeksikorjaus tehdään.

2.1.1.1 Maakaasuverkon jälleenhankinta-arvon laskeminen

Maakaasuverkon jälleenhankinta-arvo valvontajakson kaikille vuosille lasketaan pääsääntöisesti verkonhaltijan vuosittain ilmoittamien komponenttiryhmäkohtaisten määrätietojen ja edellä selostetuin tavoin vuosittain päivitettävän liitteen A mukaisten yksikköhintatietojen perusteella kertomalla ilmoitettu määrätieto vastaavalla hintatiedolla ja laskemalla näin saadut komponenttiryhmäkohtaiset kustannukset yhteen. Perustelluista syistä voidaan maakaasuverkon jälleenhankinta-arvon laskennassa käyttää yksikköhintojen sijasta yrityskohtaisia yksikköhintoja.

2.1.1.2 Maakaasuverkon nykykäyttöarvon laskeminen

Energiamarkkinavirasto soveltaa myös toisella valvontajaksolla maakaasuverkon nykykäyttöarvon määrittämisessä lineaarisiin tasapoistoihin perustuvaa menetelmää, jolloin pitoajan jälkeen verkkokomponenttiryhmän nykykäyttöarvo laskee nolnaan.

Toisella valvontajaksolla vuosina 2010 – 2013 kohtuullisen tuoton määrittämisessä käytettävä maakaasuverkon nykykäyttöarvo lasketaan komponenteittain tai komponenttiryhmittäin maakaasuverkon jälleenhankinta-arvosta. Komponenttikohtaista tai komponenttiryhmäkohtaista nykykäyttöarvoa laskettaessa käytetään samoja pitoaikoja kuin ensimmäisellä valvontajaksolla sekä yhtiön ilmoittamia komponentin toteutusvuosista laskettua keski-ikää. Koko maakaasuverkon nykykäyttöarvo saadaan lopuksi laskemalla komponenttikohtaiset tai komponenttiryhmäkohtaiset nykykäyttöarvot yhteen.

Yhden komponentin tai komponenttiryhmän i osalta vuosittainen nykykäyttöarvo ($NKA_{t,i}$) lasketaan seuraavasti, kun komponentin tai komponenttiryhmän jälleenhankinta-arvo ($JHA_{t,i}$) tiedetään:

$$NKA_{t,i} = \sum_{i=1}^n \left(1 - \frac{\text{keski-ikä}}{\text{pitoaika}} \right) \times JHA_{t,i}$$

missä

$NKA_{t,i}$ = Komponentin tai komponenttiryhmän i nykykäyttöarvo vuoden t rahanarvossa.

$JHA_{t,i}$ = Komponentin tai komponenttiryhmän i jälleenhankinta-arvo vuoden t rahanarvossa. Jälleenhankinta-arvolla tarkoitetaan sitä kustannusta, jonka kyseisen komponentin tai komponenttiryhmään kuuluvien verkkokomponenttien rakentaminen nykyisellä kustannustasolla aiheuttaisi.

pitoaika = Komponentin tai komponenttiryhmän i verkkokomponenttien pitoaika. Pitoajalla tarkoitetaan sitä aikaa, jonka verkkokomponentti todellisuudessa on toiminnallisessa käytössä ennen sen uusimista (teknistaloudellinen pitoaika).

keski-ikä = Komponentin tai komponenttiryhmän i verkkokomponenttien keski-ikä. Keski-ikällä tarkoitetaan verkkokomponenttien ikätietojen jälleenhankinta-arvoilla painotettua keskiarvoa. Yksittäisen verkkokomponentin kohdalla keski-ikä lasketaan keskiarvona.

Energiamarkkinavirasto ilmoittaa toisen valvontajakson aikana verkonhaltijoille edellisen kuvauksen perusteella lasketut tammikuun alun tilanteen mukaiset maakaasuverkon nykykäyttöarvot kyseisen vuoden loppuun mennessä.

2.1.1.3 Valvontajakson aikana verkonhaltijan hallintaan tai hallinnasta pois siirtyneet maakaasuverkot

Jos valvontajakson aikana verkonhaltijan hallinnassa olevan maakaasuverkon laajuus muuttuu olennaisesti esimerkiksi yrityskaupan seurauksena, määritetään yrityskaupan kohteena olevan maakaasuverkon jälleenhankinta- ja nykykäyttöarvot koko toisen valvontajakson ajan vuosittain kuten tehtäisiin ilman yrityskauppaa.

Yrityskaupassa, jossa vain osa kaupan osapuolena olevan verkonhaltijan hallinnassa olevasta verkko-omaisuudesta siirtyy pois kyseisen verkonhaltijan hallinnasta esimerkiksi toisen verkonhaltijan hallintaan, muodostetaan näin syntyneen maakaasuverkon jälleenhankinta-arvo verkkojen komponenttikohtaisiin jälleenhankinta-arvoihin perustuen käyttäen liitteen A mukaisia komponenttikohtaisia yksikköhintoja tai valvontajakson ensimmäisenä vuonna mahdollisesti hyväksytyjä yrityskohtaisia yksikkökustannuksia.

Yhden komponentin tai komponenttiryhmän i osalta nykykäyttöarvo ($NKA_{t,i}$) tarkasteluvuoden t rahanarvossa lasketaan seuraavasti, kun tiedetään komponentin jälleenhankinta-arvo ($JHA_{t,i}$) tarkasteluvuoden t rahanarvossa:

$$NKA_{t,i} = \sum_{i=1}^n \left(1 - \frac{\text{keski} - \text{ikä}}{\text{pitoaika}} \right)^x JHA_{t,i}$$

missä

$NKA_{t,i}$ = Komponentin tai komponenttiryhmän i nykykäyttöarvo vuoden t rahanarvossa.

$JHA_{t,i}$ = Komponentin tai komponenttiryhmän i jälleenhankinta-arvo vuoden t rahanarvossa. Jälleenhankinta-arvolla tarkoitetaan sitä kustannusta, jonka kyseisen komponentin tai komponenttiryhmään kuuluvien verkkokomponenttien rakentaminen nykyisellä kustannustasolla aiheuttaisi.

$pitoaika$ = Komponentin tai komponenttiryhmän i verkkokomponenttien pitoaika. Pitoajalla tarkoitetaan sitä aikaa, jonka verkkokomponentti todellisuudessa on toiminnallisessa käytössä ennen sen uusimista (teknistaloudellinen pitoaika).

$\text{keski} - \text{ikä}$ = Komponentin tai komponenttiryhmän i verkkokomponenttien keski-ikä. Keski-ikällä tarkoitetaan verkkokomponenttien ikätietojen jälleenhankinta-arvoilla painotettua keskiarvoa. Yksittäisen verkkokomponentin kohdalla keski-ikä lasketaan keskiarvona.

Jos muutos verkonosan hallinnassa tapahtuu kesken vuoden, hinnoittelua koskevissa laskelmissa tämä verkonosa sisältyy yhtiön maakaasuverkkotoimintaan sitoutuneeseen pääomaan vain siihen hetkeen asti, kunnes verkonosan myynti on tapahtunut. Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että kohtuullisuuslaskelmissa määritetään erilliset jälleenhankinta- ja nykykäyttöarvot sille verkonosalle, joka on jäänyt yhtiön hallintaan kyseisten verkonosien hallinnan muutoksen jälkeen. Nämä lasketaan vähentämällä vuoden alun tilanteessa yhtiön hallinnassa olleen maakaasuverkon jälleenhankinta- ja nykykäyttöarvoista myydylle verkonosalle lasketut jälleenhankinta- ja nykykäyttöarvot.

Verkon jälleenhankinta- ja nykykäyttöarvoina käytetään ennen verkonosan hallinnan siirtymistä yhtiön alkuperäiselle verkolle sekä vuoden aikana yhtiön hallintaan siirtyneelle uudelle verkolle edellä esitetyllä tavalla laskettujen jälleenhankinta- ja nykykäyttöarvojen painotettuja keskiarvoja. Painoina käytetään verkonosan hallinnan siirtymisajankohdan suhdetta koko vuoteen. Asia voidaan esittää alla olevan kaavan mukaisesti:

$$NKA_y^* = \frac{a}{12} \times NKA_y + \frac{b}{12} \times (NKA_y - NKA_{y,\text{myyty / ostettu}})$$

missä

- NKA_y^* = Vuoden y verkkotoiminnan hinnoittelun kohtuullisuuslaskelmissa käytettävä maakaasuverkon nykykäyttöarvo.
- NKA_y = Vuoden y alun tilanteessa yhtiönne hallinnassa olleen maakaasuverkon nykykäyttöarvo.
- $NKA_{y,myyty / ostettu}$ = Yritysjärjestelyssä yhtiön hallintaan siirtyneen maakaasuverkonosan nykykäyttöarvo vuoden y alun tilanteessa.

Energiamarkkinavirasto ilmoittaa verkkonhaltijalle yrityskaupassa siirtyneen verkon jälleenhankinta- ja nykykäyttöarvon yrityskauppaa seuraavan vuoden loppuun mennessä. Muutoksista verkko-omaisuudessa on ilmoitettava Energiamarkkinavirastolle yrityskauppaa seuraavan vuoden maaliskuun loppuun mennessä.

2.1.1.4 Maakaasuverkon arvo verkkotoimintaan sitoutuneen pääoman arvostuksessa

Energiamarkkinavirasto käyttää maakaasuverkonhaltijan verkkotoimintaan sitoutuneen pääoman määrän laskennassa vuosittain maakaasuverkon arvona taseeseen kirjatun maakaasuverkon arvon sijasta tarkasteluvuoden rahanarvoon korjattua maakaasuverkon nykykäyttöarvoa tarkasteluvuoden alun tilanteessa.

Maakaasuverkonhaltijan verkkotoimintaan sitoutuneen pääoman määrän laskentaa varten vuosina 2011 - 2013 Energiamarkkinavirasto korjaa vuoden 2010 rahanarvossa ilmoitettujen tarkasteluvuoden alun tilanteen mukaiset standardiyksikköhinnat rahanarvonmuutosta vastaavasti kyseisen vuoden alun rahanarvoon. Korjaus tehdään rakennuskustannusindeksin (1995=100) perusteella siten, että vuoden 2010 rahanarvoa vastaavana indeksinä käytetään rakennuskustannusindeksin vuoden 2009 huhtikesäkuun keskiarvoa ja valvontajakson muiden vuosien rahanarvoa vastaavana indeksinä käytetään kyseistä vuotta edeltävän vuoden huhtikesäkuun keskiarvoa.

Toisella valvontajaksolla vuosina 2011 - 2013 vuoden 2010 rahanarvoa vastaava yksikköhinnat korjataan vastaamaan vuoden t rahanarvoa seuraavilla kaavoilla:

$$K(std)_{t, korjattu} = \frac{RKI_{t-1}}{RKI_{2009}} \times K(std)_{2010}$$

- $K(std)_{t, korjattu}$ = Vuoden t alun tilannetta vastaava standardiyksikköhinta korjattuna vuoden t rahanarvoon
- RKI_{t-1} = Rakennuskustannusindeksin (1995=100) huhtikesäkuun indeksilukujen keskiarvo vuonna t-1.
- $K(std)_{2010}$ = Vuoden t alun tilannetta vastaava standardiyksikköhinta vuoden 2010 rahanarvossa

2.1.1.5 Vuosittain ilmoitettavat maakaasuverkkoa koskevat tiedot

Energiamarkkinavirasto kerää toisella valvontajaksolla maakaasuverkon jälleenhankinta- ja nykykäyttöarvojen määrittämiseen tarvittavat tiedot vuosittain. Maakaasuverkon jälleenhankinta- ja nykykäyttöarvojen määrittämiseksi verkonhaltijoiden on ilmoitettava Energiamarkkinavirastolle 31.3.2010 mennessä hallinnassaan olevasta maakaasuverkosta komponenttien määrä-, keski-ikä- ja pitoaikatiedot 1.1.2010 tilannetta vastaten.

Valvontajakson seuraavina vuosina verkonhaltijoiden on ilmoitettava Energiamarkkinavirastolle hallinnassaan olevasta maakaasuverkosta komponenttien määrä- ja keski-ikä-tiedot sekä edellisenä vuonna verkkoon tehdyt komponenttiryhmittäin jaotellut investoinnit määrätietoina. Tiedot tulee ilmoittaa 31.3.2011 mennessä vastaten 1.1.2011 tilannetta, 31.3.2012 mennessä vastaten 1.1.2012 tilannetta ja 31.3.2013 mennessä vastaten 1.1.2013 tilannetta.

Jos verkonhaltija on vuokrannut osittain tai kokonaan hallinnassaan olevan verkon, niin verkkotoimintaan sitoutunutta pääomaa määritettäessä vuokrausjärjestely puretaan, joten verkonhaltijan tulee ilmoittaa Energiamarkkinavirastolle myös vuokraamisensa verkkokomponenttien määrä-, keski-ikä- ja pitoaikatiedot.

2.1.2 Muiden pysyvien vastaavien arvostusperiaatteet

Muiden pysyvien vastaavien hyödykkeiden osalta Energiamarkkinavirasto ei hinnoittelun kohtuullisuuden valvonnan yhteydessä pääsääntöisesti oikaise tase-erien kirjanpitoarvoa nykykäyttöarvoon. Mikäli maakaasuverkon arvonnäilykseen sisältyviä omaisuuseriä on taseen muissa hyödykkeissä kuin maakaasuverkon hyödykkeissä, eliminoidaan ne pois maakaasuverkkoliiketoiminnan taseesta verkkotoimintaan sitoutunutta pääomaa määritettäessä ja ne korvataan maakaasuverkon nykykäyttöarvolla siten kuin edellä on esitetty.

Talousvaliokunnan mietinnössä 56/1994 hallituksen esityksestä sähkömarkkinalaiksi otetaan kantaa yrityskauppoihin, joissa sähköliiketoiminnoista maksetaan omaisuuden käypää arvoa enemmän. Talousvaliokunnan näkemyksen mukaan liiketaloudellinen ajattelu sähköalalla ei saa merkitä sitä, että sähkönkäyttäjiltä vaaditaan toistamiseen korvausta ennestään olemassa olevan sähköverkon pääomakuluista. Valiokunta piti lausunnossaan tärkeänä, että sähkömarkkinalain mukainen hinnoittelun kohtuullisuusvalvonta perustuu yritysten käyttöomaisuuden todellisiin markkina-arvoihin eikä mahdollisesti keinottelunomaisesti paisuteltuihin arvopaperiarvoihin.

Edellä olevan perusteella Energiamarkkinavirasto katsoo, että yrityskaupan yhteydessä syntynyt yrityksen goodwill-arvo, eli taseessa liikearvo, kuvaa sellaista aineetonta arvoa, jota ei ole pystytty kohdistamaan muille omaisuuserille. Energiamarkkinavirasto oikaisee yritysten kirjanpidollisen verkko-omaisuuden nykykäyttöarvoon, joka kuvaa yhtiön verkko-omaisuuden markkina-arvoa hinnoittelun kohtuullisuusvalvonnessa. Tästä syystä Energiamarkkinavirasto eliminoi myös maakaasuverkonhaltijoiden hinnoittelun kohtuullisuuslaskelmissa taseista kohdistamattoman liikearvon. Vastavasti Energiamarkkinavirasto eliminoi verkonhaltijan verkkotoiminnan toteutuneen oikaistua tulosta koskevissa laskelmissa myös tuloslaskelmasta liikearvosta tehdyt poistot (asiasta luvussa 4.4).

Energiamarkkinavirasto eliminoi taseesta pysyvien vastaavien sijoitukset. Pysyvien vastaavien sijoituksiin kuuluu mm. sijoituksia, joilla tavoitellaan voittoa tai liiketoiminnan laajentamista. Tällaisia sijoituksia ei voida pitää varsinaisen maakaasuverkko-toiminnan harjoittamisen kannalta välttämättöminä, minkä vuoksi niitä ei myöskään ole perusteltua lukea miltään osin siihen verkkotoimintaan sitoutuneeseen pääomaan, jolle Energiamarkkinavirasto laskee sallitun kohtuullisen tuoton. Tällä perusteella ja valvontamallin selkeyden vuoksi Energiamarkkinavirasto on päättänyt eliminoidaan kaikki sijoitukset verkonhaltijan taseessa. Vastaavasti Energiamarkkinavirasto eliminoi verkonhaltijan verkkotoiminnan toteutuneen oikaistua tulosta koskevista laskelemissa myös sijoituksia vastaavat rahoitustuotot.

2.1.3 Vaihtuvien vastaavien arvostusperiaatteet

2.1.3.1 Rahoitusomaisuus

Rahoitusomaisuuden huomioon ottamisessa verkkotoimintaan sitoutuneen pääoman arvostamisessa Energiamarkkinavirasto soveltaa toisella valvontajaksolla menetelmää, joka perustuu markkinaoikeuden 21.12.2006 sekä 31.12.2008 antamiin päätöksiin sähköverkkotoiminnalle annetuista vahvistuspäätöksistä tehtyihin valituksiin.³ Energiamarkkinavirasto on valittanut korkeimpaan hallinto-oikeuteen markkinaoikeuden 31.12.2008 antamista päätöksistä koskien mm. rahoitusomaisuuden määrittelyä. Näin ollen markkinaoikeuden 31.12.2008 vahvistama menetelmä rahoitusomaisuuden määrittämisestä (myynti- ja siirtosaamisia ei sisällytetä rahoitusomaisuuteen) ei ole lainvoimainen. Energiamarkkinavirasto tulee tarvittaessa muuttamaan alla kuvatun rahoitusomaisuuden määrittämistä koskevan menetelmän vastaamaan korkeimman hallinto-oikeuden myöhemmin annetussa päätöksessä vahvistettavaa menetelmää.

Markkinaoikeus on käsitellyt rahoitusomaisuuden eliminointia sähköverkonhaltijan verkkotoiminnan tuottoa koskevista menetelmissä ja todennut päätöksissään, että rahoitusomaisuuden hallinta ei ole rahoitusteoreettisesti varsinaista sähköverkkotoimintaa eikä sitä ole perusteltua lukea miltään osin verkkotoiminnan sitoutuneeseen omaisuuteen, jolle lasketaan kohtuullinen tuotto.

Energiamarkkinavirasto eliminoi taseeseen kirjatun rahoitusomaisuuden. Eliminoitavaan rahoitusomaisuuteen luetaan taseen vastaaviin kuuluvat erät Muut lyhyt- ja pitkäaikaiset saamiset⁴, Rahoitusarvopaperit sekä Rahat ja pankkisaamiset sekä niihin rinnastettavissa olevat erät. Markkinaoikeuden 31.12.2008 antaman päätöksen mukaisesti myynti- ja siirtosaamisia ei kuitenkaan eliminoida tasetta oikaistaessa, vaan ne huomioidaan sitoutuneeseen pääomaan.

Energiamarkkinavirasto ei myöskään sisällytä rahoitustuottoja hinnoittelun kohtuullisuuslaskelmissa verkkotoiminnan oikaistuun tulokseen. Siten verkonhaltijan saamat rahoitustuotot eivät vaikuta hinnoittelun kohtuullisuuden arviointiin.

Verkkotoiminnan harjoittaminen edellyttää kuitenkin määrättyä rahoitusomaisuutta yhtäältä säännöllisten maksujen suorittamiseksi, kun yrityksen maksusuoritukset ta-

³ Markkinaoikeuden päätökset 21.12.2006 Nrot 270/2006 ja 271-344/2006 sekä 31.12. 2008 nrot 551-634/2008.

⁴ Muut lyhyt- ja pitkäaikaiset saamiset vastaa taseen erää ”Lyhyt- ja pitkäaikaiset saamiset” pois lukien myynti- ja siirtosaamiset.

pahtuvat väistämättä jossain määrin eriaikaisesti kassaan maksujen kanssa, ja toisaalta ennalta arvaamattomiin menoihin varautumiseksi. Näin ollen verkkotoiminnan harjoittamisen turvaamiseksi välttämättömästä rahoitusomaisuudesta aiheutuva kustannus tulee ottaa jollakin tavoin huomioon arvioitaessa verkkotoiminnan tuoton ja siirtopalvelusta perittävien maksujen kohtuullisuutta.

Energiamarkkinavirasto ottaa verkkotoiminnan harjoittamisen turvaamiseksi tarvittavasta rahoitusomaisuudesta aiheutuvan kustannuksen huomioon markkinaoikeuden päätöksissä 31.12.2008 vahvistettua tapaa vastaavalla menetelmällä, jolloin toteutunut tulosta laskettaessa otetaan huomioon vähennyksenä verkkotoiminnan harjoittamisen turvaamiseksi tarvittavasta rahoitusomaisuudesta aiheutuva kustannus. Rahoitusomaisuuden kustannuksen laskenta esitetään luvussa 4.6.

2.1.3.2 Vaihto-omaisuus

Vaihto-omaisuuden osalta Energiamarkkinavirasto käyttää pääosin hinnoittelun kohtuullisuuslaskelmissa verkkotoimintaan sitoutunutta pääomaa määrittäessään varallisuuserien taseeseen kirjattuja arvoja.

2.2 Sitoutuneen pääoman jakaminen omaan ja vieraaseen pääomaan

Maakaasuverkonhaltijan verkkotoiminnan oikaistun taseen vastattavaa -puoli määritetään jakamalla verkonhaltijan maakaasuverkkotoimintaan sitoutunut pääoma omaan pääomaan, korolliseen vieraaseen pääomaan ja korottomaan vieraaseen pääomaan. Laskelmassa otetaan huomioon seuraavissa luvuissa kuvatut korjaukset ja se laaditaan oikaistun taseen muotoon.

Oikaistun taseen tasauseränä käytetään omaan pääomaan kirjattavaa taseen vastaavaa -puolelle tehtävien korjausten nettomäärää. Laskelman tulosta käytetään sekä verkonhaltijan verkkotoiminnan kohtuullisen tuoton laskennassa.

2.2.1 Koroton vieras pääoma

Korottoman vieraan pääoman määrittämisen osalta Energiamarkkinavirasto soveltaa maakaasuverkonhaltijan verkkotoiminnan tuottoa koskevilla laskelmissa toisella valvontajaksolla samaa menetelmää kuin ensimmäisellä valvontajaksolla.

Kirjanpitolautakunnan päätöksen (1650/2001) mukaan jakeluverkon liittymismaksuista ne, jotka ovat sekä siirto- että palautuskelpoisia, merkitään taseen vastattaviin vieraan pääoman ryhmään sisältyvään erään ”Muut velat”. Tase-erän nimikkeenä suositellaan käytettäväksi ”Liittymismaksut ja muut velat”. Liittymismaksujen erillinen esittäminen joko taseessa tai liitetiedoissa on perusteltua oikean ja riittävän kuvan antamiseksi ja tase-erien selventämiseksi. Liittymismaksut, jotka ovat siirtokelpoisia mutta eivät palautettavia, tulee kirjata tilinpäätöksessä tuotoiksi. Liittymismaksu tuloutetaan siinä vaiheessa, kun liittymissopimus on tullut voimaan ja johtanut maakaasutoimituksen aloittamiseen. Korotettua liittymismaksua ja lisäliittymismaksua käsitellään kirjanpidollisesti samalla tavalla kuin varsinaista liittymismaksua.

Kirjanpitolautakunnan kannanotto (1650/2001) on, että kyseessä on liittyjän osalta asiakassuhteeseen perustuva suoritus eikä omistussuhteeseen liittyvä pääomasuoritus. Muodollinenkin palautusehto tekee liittymismaksuista velan luonteisia, vaikka palau-

tustapahtumat käytännössä ovat harvinaisia yksittäistapahtumia. Erotukseksi muista pitkäaikaisista veloista liittymismaksuilta on puuttunut korkoseuraamus, eli ne ovat luonteeltaan korotonta vierasta pääomaa.

Edellä olevan perusteella Energiamarkkinavirasto käsittelee maakaasuverkonhaltijan verkkotoiminnan tuottoa koskevissa laskelmissa 31.12.2005 mennessä taseeseen kirjattujen palautuskelpoisten liittymismaksujen kertymää korottomana velkana. Mikäli verkonhaltijan hallinnassa olevaan verkkoon kohdistuu palautuskelpoisia liittymismaksuja, joita ei ole kirjattu verkonhaltijan taseeseen (ovat kirjattuina jonkun muun yrityksen tai yhteisön taseeseen), Energiamarkkinavirasto purkaa tämän järjestelyn ja käsittelee kyseisiä liittymismaksuja samalla tavoin kuin ne olisivat olleet kirjattuina verkonhaltijan taseeseen.

Vuoden 2006 alusta lähtien uudet palautuskelpoiset liittymismaksut eivät kasvata maakaasuverkonhaltijan verkkotoiminnan tuottoa koskevissa laskelmissa taseen korotonta vierasta pääomaa, vaikka verkonhaltija kirjaisi ne taseeseen. Siten vuodesta 2006 lähtien taseen liittymismaksukertymän nettomuutosta vastaava verkonarvon muutos kirjautuu maakaasuverkonhaltijan verkkotoiminnan tuottoa koskevissa laskelmissa omaksi pääomaksi oikaistun taseen tasauserän kautta luvun 2.2.3 mukaisesti.

Vuoden 2006 alusta lähtien Energiamarkkinavirasto on käsitellyt taseeseen kirjattujen siirto- ja palautuskelpoisten liittymismaksujen vuotuista nettomuutosta (taseen liittymismaksujen lisäykset vähennettynä liittymismaksujen palautuksilla) maakaasuverkonhaltijan verkkotoiminnan toteutunutta oikaistua tulosta koskevissa laskelmissa kyseisen vuoden verkkotoiminnan tuloihin rinnastettavana eränä luvun 4.5 mukaisesti. Esimerkiksi toisen valvontajakson liittymismaksukertymän nettomuutos vuodelle 2010 lasketaan siten, että vuoden 2010 tilikauden lopussa taseessa olevasta palautus- ja siirtokelpoisten liittymismaksujen kertymästä vähennetään vuoden 2009 tilikauden lopussa taseessa ollut palautus- ja siirtokelpoisten liittymismaksujen kertymä.

Menettelyn perusteella verkonhaltijat ovat maakaasuverkonhaltijan verkkotoiminnan tuottoa koskevissa laskelmissa tasavertaisessa asemassa riippumatta siitä, kirjaavatko he liittymismaksut taseeseen palautuskelpoisiksi liittymismaksuiksi vai tuloslaskelmaan tuloksi. Tätä varten verkonhaltijoiden tulee raportoida Energiamarkkinavirastolle vuosittain taseeseen kirjattujen palautuskelpoisten liittymismaksujen lisäykset ja palautukset. Lisäksi verkonhaltijan tulee toimittaa vuosittain tilinpäätöstietojen yhteydessä selvitys myös niistä verkonhaltijan hallinnassa olevaan maakaasuverkkoon kohdistuvista siirto- ja palautuskelpoisista liittymismaksuista, joita ei ole kirjattuina verkonhaltijan taseeseen.

Taseeseen merkitty lyhytaikainen vieras pääoma (esimerkiksi ostovelat, siirtovelat, muut lyhytaikaiset velat) on luonteensa mukaisesti korotonta vierasta pääomaa myös verkonhaltijan verkkotoiminnan tuottoa koskevissa laskelmissa.

2.2.2 Korollinen vieras pääoma

Korollisen vieraan pääoman määrittämisen osalta Energiamarkkinavirasto soveltaa maakaasuverkonhaltijan verkkotoiminnan tuottoa koskevissa laskelmissa toisella valvontajaksolla samaa menetelmää kuin ensimmäisellä valvontajaksolla.

Taseeseen merkitty korollinen vieras pääoma otetaan huomioon sellaisenaan maakaasuverkonhaltijan verkkotoiminnan tuottoa koskevissa laskelmissa. Korollisen vieraan pääoman erii ovat mm. pitkäaikaiset pankki- ja eläke- ja muut lainat sekä näiden lyhennyserät, jotka on esitetty taseessa lyhytaikaisessa vieraassa pääomassa.

Pääomalainalla tarkoitetaan sellaista lainaa, joka muistuttaa ehdoiltaan omaa pääomaa sekä takaisinmaksun että vastikkeen maksamisen edellytysten osalta. Rahoitusjärjestelyn perustarkoituksena on vahvistaa rahoitettavan yhteisön tasetta instrumentilla, joka kuitenkin on joustavampi kuin kiinteä oman pääoman sijoittaminen yhteisöön. Pääomalainoja voidaan käyttää myös normaaleina riskirahoitusinstrumentteina.

Pääomalaina on ainoa vieraan pääomanehtoinen rahoitusmuoto, jota säännellään osakeyhtiölaissa. Osakeyhtiölain (624/2006) 12 luvun 1 §:n 1 momentin mukaan pääomalaina on takasijainen yhtiön muihin velkoihin nähden. Edelleen osakeyhtiölain 12 luvun 2 §:n 4 momentin mukaan pääomalainat tulee merkitä taseeseen erillisenä eränä.

Energiamarkkinavirasto käsittelee maakaasuverkonhaltijan verkkotoiminnan tuottoa koskevissa laskelmissa pääomalainoja sekä omistajilta otettuja muita lainoja korollisena vieraana pääomana.

2.2.3 Oma pääoma

Verkkotoimintaan sitoutuneen oman pääoman määrittämisen osalta Energiamarkkinavirasto soveltaa maakaasuverkonhaltijan verkkotoiminnan tuottoa koskevissa laskelmissa toisella valvontajaksolla pääosin samaa menetelmää kuin ensimmäisellä valvontajaksolla.

Omaksi pääomaksi katsotaan tarkastelussa verkonhaltijan maakaasuverkkotoiminnan taseen mukainen oma pääoma sellaisenaan sekä tilinpäätössiirtojen kertymään, eli vapaaehtoiisiin varauksiin sekä poistoeroon, sisältyvä oman pääoman osuus. Tilinpäätössiirtojen kertymän oman pääoman osuus lasketaan vähentämällä kertymästä laskennallinen verovelka tarkasteluhetkellä vallinneen yhteisöverokannan mukaan sellaisilta verkonhaltijoilta, jotka ovat yhteisöverovelvollisia. Lisäksi verkonhaltijan verkkotoiminnan oikaistuun omaan pääomaan lisätään ns. oman pääoman tasausera oikaistun taseen vastaavaa ja vastattavaa -puolten tasaamiseksi.

2.2.3.1 Konserniavustusten käsittely ja oman pääoman oikaisut

Omaksi pääomaksi katsotaan myös annettu konserniavustus, joka on voitonjaon luonteinen erä ja se kirjautuisi ilman konsernirakennetta toimivassa yhtiössä taseeseen Tilikauden voitto -kohtaan. Jotta konsernirakenteella ja ilman konsernirakennetta toimivia yrityksiä kohdeltaisiin tasapuolisesti muihin verkonhaltijoihin nähden, niin annetun konserniavustuksen oman pääoman osuus (vallinneen yhteisöverokannan mukaisella osuudella vähennetty määrä annetuista konserniavustuksista) palautetaan yhtiön omaan pääomaan ja vastaavasti samansuuruinen annetun konserniavustuksen oman pääoman osuus vähennetään yhtiön korottomista veloista, tai mahdollisesti korollisista veloista, yhtiön kirjauskäytännöstä riippuen.

Tällöin oikaistussa taseessa korottomiin velkoihin jää annetun konserniavustuksen laskennallisen verovelan osuus. Energiamarkkinavirasto korostaa, että edellä kuvattu annetun konserniavustuksen käsittely hinnoittelun valvonnassa soveltuu niihin tilan-

teisiin, kun yritys ei ole vielä tilinpäätöshetkellä maksanut annettua konserniavustusta, vaan konserniavustus on tilinpäätöksessä kirjattuna taseen korottomiin velkoihin (tai mahdollisesti korollisiin).

Mikäli yritys on jo tilinpäätöshetkellä maksanut annetun konserniavustuksen, niin se katsotaan tasetta oikaistaessa omaksi pääomaksi voitonjaon luonteisena eränä siltä osin, kun se ylittää laskennallisen yhteisöveron osuuden. Tämä annetun ja maksetun konserniavustuksen oman pääoman osuus lisätään oikaistun taseen vastattavien omaan pääomaan sekä vastaavien rahoitusomaisuuteen (kassaan). Koska annettu konserniavustus on tilinpäätöshetkellä maksettu eikä se ole enää kirjattuna taseeseen, niin siihen liittyvät laskennalliset yhteisöverot ovat myös maksetut eikä verovelkaa näin ollen enää ole. Näin ollen tasetta oikaistaessa laskennallisten yhteisöverojen osuutta ei enää lisätä eikä vähennetä taseen korottomista veloista (tai korollisista veloista).

Vastaavasti myös saatu konserniavustus on voitonjaon luonteinen erä, joka vähentää tilikauden tappiota. Ilman konsernirakennetta tappio kirjautuisi yhtiön taseeseen Tilikauden tappio -kohtaan. Jotta konsernirakenteella ja ilman konsernirakennetta toimivia yrityksiä kohdeltaisiin tasapuolisesti muihin verkonhaltijoihin nähden, niin saadut konserniavustukset vähennetään yhtiön omasta pääomasta ja vastaavasti saatujen konserniavustusten määrä vähennetään yhtiön saamisista. Saamiset eliminoidaan luvussa 2.1.3.1 esitetyn mukaisesti ja eliminoinnissa otetaan huomioon saatujen konserniavustusten määrä. Mikäli saatu konserniavustus on tilinpäätöshetkellä jo maksettu verkkoyhtiölle, vähennykset tehdään vastaavalla tavalla yhtiön omaan pääomaan sekä rahoitusomaisuuteen (kassaan).

2.2.4 Tilinpäätössiirrot ja pakolliset varaukset

Taseeseen merkitty tilinpäätössiirtojen kertymä (kertynyt poistoero ja vapaaehtoiset varaukset) jaetaan maakaasuverkonhaltijan verkkotoiminnan tuottoa koskevissa laskelmissa omaan pääomaan ja korottomaan vieraaseen pääomaan siten, että niihin sisältyvän laskennallisen verovelan osuus siirretään oikaistun taseen korottomaan vieraaseen pääomaan ja loppuosa omaan pääomaan. Laskennallisen verovelan osuudeksi tilinpäätössiirtojen kertymästä lasketaan tarkasteluvuonna vallinneen yhteisöveron mukainen määrä.

Taseeseen merkityt pakolliset varaukset käsitellään kokonaisuudessaan korottomana vieraana pääomana. Pakollisiin varauksiin sisältyvä laskennallinen verosaaminen eliminoidaan rahoitusomaisuuteen kuuluvana eränä, mutta otetaan huomioon vähennyksenä verkkotoiminnan harjoittamisen turvaamiseksi tarvittavasta rahoitusomaisuudesta aiheutuvan kustannuksen laskennassa luvussa 4.6 esitetyn mukaisesti. Laskennallisena verosaamisena otetaan huomioon enintään tarkasteluajanjaksolla vallinneen yhteisöveron mukainen määrä.

2.3 *Yhteenvedo verkkotoimintaan sitoutuneen pääoman arvostamisesta*

Seuraavassa taulukossa (Taulukko 1) on esitetty taselaskelman muodossa maakaasuverkonhaltijan verkkotoiminnan tuottoa koskevissa laskelmissa suoritettavan verkkotoiminnan taseen vastaavien oikaisun yksinkertaistettu periaate.

Vastaavaa	
Eriytetty tase	Oikaistu tase
Pysyvät vastaavat	Pysyvät vastaavat
Maakaasuverkko	Maakaasuverkko nykykäyttöarvoonsa
Liikearvo	
Sijoitukset	
Muut pysyvät vastaavat	Muut pysyvät vastaavat tasearvoonsa
Vaihtuvat vastaavat	Vaihtuvat vastaavat
Vaihto-omaisuus	Vaihto-omaisuus tasearvoonsa
Lyhyt- ja pitkäaikaiset saamiset	Myynti- ja siirtosaamiset
Rahoitusarvopaperit	
Rahat ja pankkisaamiset	
Vastaavaa yhteensä	Oikaistun taseen loppusumma

Taulukko 1. Taseen vastaavaa-puolen oikaisun yksinkertaistettu periaate.

Seuraavassa taulukossa (Taulukko 2) on puolestaan esitetty taselaskelman muodossa maakaasuverkonhaltijan verkkotoiminnan tuottoa koskevissa laskelmissa suoritettavan verkkotoiminnan taseen vastattavaa-puolen oikaisun yksinkertaistettu periaate.

Vastattavaa	
Eriytetty tase	Oikaistu tase
Oma pääoma	Oma pääoma
Oma pääoma	Oma pääoma tasearvoonsa
Pääomalainat	+ Annettujen konserniavustusten oman pääoman osuus
	Poistoeron ja vapaaehtoisten varausten oman pääoman osuus
	- Saadut konserniavustukset
	Oikaistun taseen tasauserä
Tilinpäätössiirtojen kertymä	
Poistoero ja varaukset	
Pakolliset varaukset	
Pakolliset varaukset	
Vieras pääoma	Vieras pääoma
Korollinen	Korollinen
Korolliset velat	Korolliset velat tasearvoonsa *
	Pääomalainat tasearvoonsa
Koroton	Koroton
Korottomat velat	Korottomat velat tasearvoonsa **
Palautettavat liittymismaksut	Liittymismaksut 31.12.2005 tasearvoonsa
	Pakolliset varaukset tasearvoonsa
	Poistoeroon ja vapaaehtoiisiin varauksiin sisältyvä laskennallinen verovelka
Vastattavaa yhteensä	Oikaistun taseen loppusumma

* = vähennettynä annettujen konserniavustusten oman pääoman osuudella, mikäli se on kirjattu tilinpäätöksessä korollisiin velkoihin

** = vähennettynä annettujen konserniavustusten oman pääoman osuudella, mikäli se on kirjattu tilinpäätöksessä korottomiin velkoihin

Taulukko 2. Taseen vastattavaa-puolen oikaisun yksinkertaistettu periaate.

3 VERKKOTOIMINTAAN SITOUTUNEELLE PÄÄOMALLE HYVÄKSYTTÄVÄN TUOTON MÄÄRITTÄMINEN

3.1 Yleiset perusteet

Energiamarkkinavirasto on valinnut pääoman painotetun keskikustannusmallin (Weighted Average Cost of Capital, WACC) maakaasuverkkotoimintaan sitoutuneelle pääomalle hyväksyttävän tuoton määrittämisen perustaksi useiden asiantuntijalausuntojen perusteella. Energiamarkkinavirasto on soveltanut WACC-mallia myös sähköverkkotoiminnan hinnoittelun kohtuullisuuden arvioinnissa vuodesta 1999 lähtien ja korkein hallinto-oikeus sekä markkinaoikeus ovat päätöksillään vahvistaneet viraston arviointimenetelmän olevan sähkömarkkinalain mukainen. WACC-mallin käyttöä puoltaa myös se seikka, että kyseistä menetelmää käytetään useiden muiden maiden valvontamenetelmän osana. Energiamarkkinavirasto katsoo, että WACC-malli soveltuu myös maakaasun verkkotoiminnan hinnoittelun kohtuullisuuden arviointiin.

Rahoitusteoriassa yritykseen sitoutuneen pääoman kohtuullista tuottoastetta tarkastellaan usein pääoman painotetun keskikustannusmallin avulla. Se ilmaisee yrityksen käyttämän pääoman keskimääräisen kustannuksen, jossa painoina ovat oman ja vieraan pääoman suhteelliset arvot. Lähestymistapa edellyttää oman ja vieraan pääoman kustannusten määrittämistä. Käytettäessä pääoman painotettua keskikustannusmallia oman ja vieraan pääoman kohtuullinen kustannus määritellään erikseen.

Oman pääoman kustannuksen ja pääoman painotetun kustannukseen liittyvien parametrien käyttämisestä sähkö- ja maakaasuverkkotoiminnassa on olemassa useita lausuntoja jo vuodesta 1998 alkaen. WACC-mallin soveltamisen perustelut ovat vakiintuneet Energiamarkkinaviraston hinnoittelun kohtuullisuuden valvonnassa, mutta mallin muuttujien ja parametrien tasosta on ollut erisuuntaisia näkemyksiä asiantuntijoiden selvityksissä. Energiamarkkinaviraston antamien sähkön jakeluverkkotoiminnan ensimmäistä valvontajaksoa koskevien vahvistuspäätösten perusteena olleiden asiantuntijoiden sekä päätöksistä valittaneiden asianosaisten käyttämien asiantuntijoiden lausuntoja on arvioitu perusteellisesti markkinaoikeuden antamissa päätöksissä 21.12.2006 (Nro 270/2006 ja Nrot 271 - 344/2006). Energiamarkkinavirasto on käyttänyt edellä mainittuja markkinaoikeuden ratkaisuja sekä asiantuntijalausuntoja⁵ seuraavissa luvuissa esitettyjen WACC-mallin muuttujien valintojen perusteena.

3.2 Oman pääoman kustannus

Oman pääoman kustannusta voidaan arvioida CAP-mallilla (Capital Asset Pricing Model), jonka mukaan sijoituskohteen tuoton odotusarvo muodostuu riskittömästä tuotosta ja riskilisästä, eli se kuvaa riskiä sisältävän osakkeen tuottovaatimuksen ja riskin välistä riippuvuutta.

⁵ FIM Corporate Finance Oy (2004), Lausunto pääoman keskimääräiskustannuksen määrittämisestä sähkö- ja maakaasuverkkotoiminnalle. 25.5.2004.

Energiamarkkinaviraston toisella valvontajaksolla käyttämä oman pääoman kustannusta kuvaava CAP-malli on muotoa:

$$C_E = R_r + \beta_{opo} \times (R_m - R_r) + R_e + LP$$

missä

C_E = Oman pääoman kustannus

R_r = Riskitön korkokanta

β_{opo} = Beeta-kerroin

R_m = Markkinoiden keskimääräinen tuotto

$R_m - R_r$ = Markkinoiden riskipremio

R_e = Suomen maakaasumarkkinoiden erityispiirteistä johtuva maakaasun jakeluverkkotoiminnan lisäriskipremio

LP = Likvidittömyyspremio

Mallin ajatuksena on kuvata sijoittajan vaatimusta korkeammasta tuotosta pitemmällä aikavälillä riskipitoiselta sijoituskohteelta verrattuna riskittömään sijoituskohteeseen. Markkinoiden riskipremion avulla nähdään, kuinka paljon enemmän riskipitoiselta sijoitukselta vaaditaan tuottoa kuin riskittömältä sijoituskohteelta. Beeta-kerroin kuvaa sitä, kuinka paljon riskiä sijoitus sisältää verrattuna keskimääräiseen riskisijoitukseen. Lisäriskipremion avulla huomioidaan Suomen maakaasumarkkinoiden erityispiirteet.

Systemaattinen riski kuvaa oman pääoman arvon vaihteluherkkyttä markkinoiden yleiselle vaihtelulle. Yksi osakkeen systemaattiseen riskiin vaikuttavista tekijöistä on yrityksen rahoitusrakenne eli velkaisuus. Sillä tarkoitetaan yrityksen oman ja vieraan pääoman suhdetta. Lisäämällä vieraan pääoman määrää yritys voi kasvattaa tilikauden tulostaan, jolloin oman pääoman tuotto kasvaa usein huomattavasti suuremmaksi kuin ilman vieraan pääoman määrän lisäämistä. Vieraan pääoman korkomaksut ovat kuitenkin kiinteitä maksuja, jotka on maksettava liiketoiminnan voitollisuudesta tai tappiollisuudesta huolimatta. Tämän vuoksi voimakkaan velkaantumisen aiheuttamat suuret korkokulut voivat huonoina taloudellisina aikoina pienentää olennaisesti yrityksen tulosta. Vieraan pääoman vaikutus oman pääoman tuottoon on tällöin päinvastainen kuin taloudellisen nousukauden vallitessa. Tätä velkaisuuden vaikutusta oman pääoman tuottoon kutsutaan vieraan pääoman vipuvaikutukseksi. Lisätessään vieraan pääoman osuutta rahoitusrakenteessaan yritys tavoittelee korkeampaa oman pääoman tuottoa, mutta ottaa samalla suuremman riskin. Tämä puolestaan lisää osakkeen systemaattista riskiä.

CAP-mallissa kohtuullinen tuotto muodostuu siten, että riskittömän koron päälle lisätään riskilisiä, joka muodostuu kertomalla markkinoiden riskipremio beeta-

kertoimella. Riskipremio kuvaa sitä tuottoprosenttia, jonka osakkeet keskimäärin tuottavat riskittömän koron päälle. Beeta-kerroin puolestaan kuvaa liiketoiminnan tai yrityksen riskiä suhteessa kaikkien sijoituskohteiden keskimääräiseen riskiin. Likviditömyyspremio kuvaa sijoituksen mahdollista epälikvidiyyttä.

3.2.1 Riskitön korkokanta

Riskitöntä korkoa on yleensä mitattu sekä lyhyiden (esim. 3 kuukauden Euribor) että pitkien korkojen avulla. Riskittömänä korkona voidaan pitää pitkää korkoa, esimerkiksi 5 tai 10 vuoden valtion obligaation korkoa. Yleisesti riskittömänä korkokantana käytetään valtion liikkeelle laskemien joukkolainojen tuottoa, jolloin keskeinen kysymys on joukkolainan maturiteetin, eli laina-ajan valinta. Lyhyen maturiteetin (esim. 3 kuukautta) käyttöä voi perustella sillä, että lyhyisiin joukkolainoihin ei liity korkoriskiä samalla tavoin kuin pitkiin joukkolainoihin. Toisaalta oman pääoman sijoitushorisontin tulisi olla useita vuosia, jolloin pitkän joukkolainan tuoton käyttö riskittömän koron mittarina on perusteltua, jolloin joukkolainan maturiteetti vastaa tällöin osakesijoituksen sijoitushorisontin pituutta.

Energiamarkkinavirasto käyttää toisella valvontajaksolla markkinaoikeuden päätösten 21.12.2006 (Nro 270/2006 ja Nrot 271 - 344/2006) mukaisesti riskittömänä korkokantana Suomen valtion kymmenen vuoden obligaation korkoa myös maakaasun verkkotoiminnan kohtuullisen tuoton arvioinnissa. Vuosittain verkonhaltijan verkkotoimintaan sitoutuneen pääoman kohtuullisen tuoton laskennassa käytettävä parametrin arvo saadaan Suomen Pankin julkaiseman Rahoitusmarkkinat-tilastokatsauksessa julkaistavasta Suomen valtion kymmenen vuoden obligaation noteerauksesta.

Toisella valvontajaksolla kunkin vuoden riskittömänä korkokantana Energiamarkkinavirasto käyttää verkonhaltijan verkkotoiminnan tuottoa koskevissa laskelmissa tarkasteluvuotta edeltävän vuoden toukokuun toteutunutta Suomen valtion kymmenen vuoden obligaation korkoa (toukokuun keskiarvoa).

3.2.2 Riskipremio

Riskipremio kuvaa riskittömän koron ja osakesijoituksen tuoton erotusta eli sitä miten paljon osakkeet ovat tuottaneet yli riskittömän koron. Määritettäessä oman pääoman kustannusta, riskittömän koron ja markkinariskipreemion välillä on vuorovaikutussuhde, joka vaikuttaa siten, että riskittömän koron valinta vaikuttaa riskipreemion suuruuteen.⁶

Markkinaoikeuden päätösten 21.12.2006 (Nro 270/2006 ja Nrot 271 - 244/2006) mukaan kymmenen vuoden valtion obligatio koron käyttäminen riskittömänä korkona on loogisessa ja hyväksyttävässä suhteessa Energiamarkkinaviraston käyttämään riskipreemion arvoon.

Energiamarkkinavirasto on selvittänyt saatavilla olevien julkaisujen perusteella maailmanlaajuisen finanssikriisin vaikutuksia Suomen markkinariskipreemion tasoon.

⁶ PricewaterhouseCoopers (2004), Lausunto koskien sähkön jakeluverkkotoiminnan pääoman keskikustannusta 7.4.2004. PricewaterhouseCoopers (2000), Osakkeiden markkinariskipremio Suomessa.

Professori Pablo Fernandezin⁷ huhtikuussa 2009 tekemän selvityksen mukaan yhdeksän suomalaista professoria arvioi vuoden 2008 markkinariskipreemion tason mediaaniksi 4,5 prosenttia keskiarvon ollessa 5,3 prosenttia.

Energiamarkkinavirasto katsoo markkinaoikeuden ratkaisujen ja asiantuntijalausuntojen perusteella, että viraston tähän asti hinnoittelun kohtuullisuuden arvioinnissa käyttämää viiden prosentin riskipreemiota voidaan soveltaa maakaasun verkonhaltijan verkkotoiminnan tuottoa koskevissa laskelmissa edelleen.

3.2.3 Beeta-kerroin

Beeta-kertoimen määrittämisessä voidaan käyttää hyväksi yritysten osakkeiden aikaisempaa markkinakäyttäytymistä. Mitattaessa beeta-kertoimia osakkeiden tuottoaineistosta voidaan käyttää regressioyhtälöä, jossa osakkeen tuotto oletetaan riippuvaksi osakemarkkinoiden yleisindexistä. Teoreettisesti voidaan osoittaa, että beeta-kerroin on riippuvainen yrityksen kustannusrakenteesta, velkaisuusasteesta ja kasvusta. Käytännössä tämä johtaa siihen, että samalla alalla toimivien yritysten beeta-kertoimet ovat lähellä toisiaan. Beeta-kerroin kuvaa tarkasteltavan yrityksen riskipitoisuutta suhteessa kaikkien sijoitusten keskimääräiseen riskipitoisuuteen. Osakemarkkinaperusteisessa riskin määrittämisessä on ongelmana esimerkiksi osakkeiden vähäinen vaihto, osakemarkkinoiden yleistä kurssikehitystä kuvaavan indeksin valinta ja tuottointervalin valinta.

Energiamarkkinavirasto on ottanut lähtökohdaksi, että beeta-kerroin on toimialakohmainen suure, eli se kuvaa toimialan yrityksiin tehtyjen sijoitusten riskipitoisuutta verrattuna kaikkiin sijoituksiin.

Energiamarkkinavirasto käyttää verkonhaltijan verkkotoiminnan tuottoa koskevissa laskelmissa toisella valvontajaksolla velattomana beeta-kertoimena arvoa 0,3. Virasto on tehnyt katsauksen liittyen saatavilla oleviin selvityksiin maakaasuverkkotoiminnan beetan määrittämisestä. Uusin selvitys maakaasuun liittyvästä beetan määrittämisestä on Synergies Economic Consultingin tekemä selvitys maaliskuulta 2009.⁸ Yhtiön tekemän selvityksen mukaan toimialabeetan (asset beta) arvon keskiarvo oli 0,32 ja mediaani 0,27, joten viraston soveltama arvo on perusteltu myös tämän selvityksen mukaan.

Oman pääoman kustannuksen määrittämistä varten Energiamarkkinavirasto korjaa hinnoittelun kohtuullisuuslaskelmissa velattoman beetan velkaiseksi beetaksi. Velattoman beetan muuttamisessa velkaiseksi beetaksi Energiamarkkinavirasto soveltaa seuraavaa velkaisuusasteen ja yhteisöverokannan huomioon ottavaa kaavaa:

⁷ Pablo Fernández, April 16, 2009: Market Risk Premium used in 2008 by Professors: a survey with 1,400 answers, Professor of Corporate Finance. IESE Business School. <http://www.iese.edu/research/pdfs/DI-0784-E.pdf>

⁸ Synergies Economic Consulting, March 19th 2009; Goldfields Gas Pipeline Access Arrangement 2009, Equity Beta Analysis.

<http://209.85.129.132/search?q=cache:D2SD1mm4cggJ:www.era.wa.gov.au/cproot/7501/2/20090422%2520Goldfields%2520Gas%2520Pipeline%2520Access%2520Arrangement%25202009%2520Proposed%2520Cost%2520of%2520Debt%2520-%2520Synergies%2520Economic%2520Consulting.pdf+Goldfields+Gas+Pipeline+Access+Arrangement+2009&cd=1&hl=fi&ct=clnk&gl=fi>

$$\beta_{\text{velkainen}} = \beta_{\text{velaton}} \times \left(1 + (1-t) \times \frac{D}{E} \right)$$

missä

$\beta_{\text{velkainen}}$ = Pääomarakennetta (velkaisuutta) vastaava beeta-kerroin

β_{velaton} = Velaton beeta-kerroin. Energiamarkkinaviraston käyttää toisella valvontajaksolla velattomana beeta-kertoimena 0,3:a.

t = Tarkasteluajanjaksolla voimassa oleva yhteisöverokanta.

D/E = Pääomarakenne (korolliset velat/oma pääoma). Energiamarkkinavirasto soveltaa toisella valvontajaksolla kaikkiin maakaasun jakeluverkonhaltijoihin samaa kiinteää pääomarakennetta.

Edellä olevassa velkaisen beeta-kertoimen laskentakaavassa yhteisövero otetaan huomioon silloin, kun yritys on yhteisöverovelvollinen. Muussa tapauksessa kaavassa käytetään yhteisöverokantana 0 %:a.

3.2.4 Lisäriskipreemio

Maakaasumarkkinalain 7 luvun 1 a §:ää koskevista hallituksen esityksen yksityiskohteisissa perusteluissa on todettu, että maakaasuverkkotoiminnan hyväksyttävän tuottotason määrittelyssä tulisi ottaa huomioon Suomen maakaasumarkkinoiden erityispiirteet ja kohtuullista tuottotasoa määriteltessään maakaasumarkkinaviranomaisen tulisi määrittellä sallittu tuottotaso riittävälle tasolle maakaasuverkon kehittämisen varmistamiseksi. Kohtuullisen tuottotason määrittelyyn vaikuttaa perustelutekstiehdotuksen mukaan maakaasuverkkotoiminnan arvioitu riskitaso, jonka arvioinnissa tulisi ottaa huomioon maakaasun hankintaan liittyvät riskit. Näitä saatavuusriskejä lisää se, että Suomessa käytettävä maakaasu on maahantuojan yhdeltä toimittajalta hankkimaa tuontitavaraa. Maakaasun menekkiriskiä puolestaan lisää se, että merkittävällä osalla maakaasun käyttäjistä on mahdollisuus vaihtaa kaasu muuhun polttoaineeseen, jos maakaasun hintakilpailu ei ole riittävä. Niin ikään maakaasuverkkotoiminnan liiketoimintariskejä arvioitaessa tulisi ottaa huomioon se, että maakaasuverkonhaltijoilla ei ole alueellisia yksinoikeuksia verkkojen rakentamisessa vaan verkkoja voivat rakentaa joissain tapauksessa myös kilpailevat yritykset.

Maakaasun jakeluverkkotoiminnan harjoittamisen liiketoimintaympäristö poikkeaa sähkön jakeluverkkotoiminnan harjoittamisen liiketoimintaympäristöstä muun muassa sen suhteen, että toisin kuin sähkön jakeluverkkotoiminnassa, maakaasun jakeluverkkotoiminnassa ei ole verkonhaltijakohtaisesti määritelty maantieteellistä vastuualuetta. Siten maakaasun jakeluverkkotoiminnassa kilpailu on mahdollista kilpailevien putkiyhteyksien rakentamisen kautta. Käytännössä kilpailu maakaasuputkistoa rakentamalla on ollut hyvin vähäistä maakaasumarkkinalain voimassaoloaikana.

Maakaasun jakeluverkkotoiminnan harjoittaminen Suomessa poikkeaa monelta osin Euroopan maiden tilanteesta. Toiminnanharjoittajat ovat suhteellisen pieniä ja yleensä maakaasuliiketoiminnan lisäksi harjoitetaan myös muita energialiiketoimintoja.

Energiamarkkinavirasto on arvioinut maakaasun jakeluverkkotoiminnassa sovellettavan oman pääoman tuoton riittävää tasoa edellä mainittujen tekijöiden perusteella. Tuoton tason määrittämisessä Energiamarkkinavirasto on kiinnittänyt erityistä huomiota maakaasun jakeluverkkotoiminnassa mahdollistuvaan kilpailuun maakaasuverkon rakentamisessa ja maakaasun käytön lisäämisen edellyttämiin investointitarpeisiin. Näillä perusteilla Energiamarkkinavirasto on päättänyt 1 %:n suuruiseen riskilisään, joka lisätään oman pääoman sallittuun kustannukseen toisella valvontajaksolla. Kyseinen riskilisa on samansuuruinen kuin ensimmäisellä valvontajaksolla vuosina 2006 - 2009.

3.2.5 Likvidittömyyspremio

Markkinaoikeuden päätöksen 21.12.2006 (Nrot 271 - 344/2006) mukaisesti Energiamarkkinavirasto katsoo, että toisella valvontajaksolla laskettaessa kohtuullista tuottoa myös maakaasun verkkotoimintaan sitoutuneelle pääomalle oman pääoman tuottoon lisätään 0,2 prosentin suuruinen erillinen likvidittömyyspremio.

3.2.6 Pääomarakenteen vaikutus

Energiamarkkinaviraston soveltaa toisella valvontajaksolla kaikkiin maakaasun jakeluverkonhaltijoihin samaa kiinteää pääomarakennetta 30/70 eli korolliset velat/oma pääoma, jota käytetään sekä beeta-kertoimen että verkkotoimintaan sitoutuneen pääoman painotetun keskikustannuksen laskennassa.

3.3 *Vieraan pääoman kustannus*

Arvioitaessa yrityksen kannattavuutta voidaan korollisen vieraan pääoman kustannuksena käyttää toteutuneita korkokuluja. Toisaalta WACC -malliin liittyvässä kirjallisuudessa käytetään usein vieraan pääoman kustannuksena riskitöntä korkoa lisätynä vieraan pääoman riskipremiolla.⁹

Professorit Juha-Pekka Kallunki ja Petri Sahlström ovat antaneet Energiamarkkinavirastolle lausunnon¹⁰ vieraan pääoman riskipremiosta suhteutettuna viraston valvontamallissa käytettävään riskittömään korkoon (kymmenen vuoden valtion obligaation korko) ja esittävät premion tasoksi 1,8 prosenttia. Lausunnossa korostetaan, että tällä hetkellä vallitsevan epävarmuuden laskiessa riskipremio voi laskea huomattavasti jo lähitulevaisuudessa.

Gasum Oy on toimittanut Energiamarkkinavirastolle PricewaterhouseCoopers Oy:n 27.5.2009 päivätyn näkemyksen vieraan pääoman riskipremiosta Gasum Oy:lle vuosille 2010 – 2013. PricewaterhouseCoopers Oy:n on arvioinut vieraan pääoman riskipremiota suhteutettuna viiden vuoden riskittömään korkoon (five-year Euro swap rate) ja on esittänyt 2,1 prosentin premion käyttämistä.¹¹ Mikäli PricewaterhouseCo-

⁹ FIM Corporate Finance Oy (2004), Lausunto pääoman keskimääräiskustannuksen määrittämisestä sähkö- ja maakaasuverkkotoiminnalle. 25.5.2004.

¹⁰ Kallunki Juha-Pekka, Sahlström Petri (2009): Lausunto vieraan pääoman kustannukseen sisältyvän riskipremion määrittämisestä maakaasuverkkotoiminnalle. 12.5.2009.

¹¹ PricewaterhouseCoopers 27.5.2009: Independent opinion on Gasum Oy's debt spread over the risk-free rate for the years 2010 – 2013 following a submission proposal of the Energy Market Authority.

pers Oy olisi käyttänyt riskittömänä korkona kymmenen vuoden vastaavaa riskitöntä korkoa, niin vieraan pääoman kustannuksen preemio olisi ollut 0,63 prosenttia alempi.¹² PricewaterhouseCoopers Oy toteaa näkemyksessään, että toukokuun 2009 markkinatilanne voi poiketa tulevan valvontajakson tilanteesta oleellisesti.

Toisella valvontajaksolla Energiamarkkinavirasto käyttää edellä mainittujen asiantuntijalausuntojen perusteella verkonhaltijan verkkotoiminnan tuottoa koskevissa laskelmissa kunkin vuoden vieraan pääoman korkona riskitöntä korkoa lisättynä 1,8 %:n preemiolla. Siten korollisen vieraan pääoman kustannus voidaan esittää seuraavalla kaavalla:

$$C_D = R_r + 1,8\%$$

missä

C_D = Vieraan pääoman kustannus

R_r = Riskitön korkokanta

Riskittömänä korkokantana Energiamarkkinavirasto käyttää Suomen Pankin julkaiseman Rahoitusmarkkinat -tilastokatsauksen mukaista Suomen valtion kymmenen vuoden obligaation noteerausta.

Toisella valvontajaksolla kunkin vuoden riskittömänä korkokantana Energiamarkkinavirasto käyttää verkonhaltijan verkkotoiminnan tuottoa koskevissa laskelmissa tarkasteluvuotta edeltävän vuoden toukokuun toteutunutta Suomen valtion kymmenen vuoden obligaation korkoa (toukokuun keskiarvoa).

Viimeaikaisista tapahtumista rahoitusmarkkinoilla johtuen vieraan pääoman kustannukseen sisältyvän riskipreemion määrittäminen tulevalle 4 vuoden pituiselle valvontajaksolle on erityisen haastavaa. Energiamarkkinaviraston vahvistama 1,8 %:n suurin vieraan pääoman riskipreemio perustuu tilanteeseen rahoitusmarkkinoilla keväällä 2009. Ensimmäisellä valvontajaksolla Energiamarkkinavirasto määrittäi riskipreemion arvon ennen valvontajakson alkua ja samaa arvoa sovellettiin koko valvontajakson ajan. Vuonna 2010 alkavalla valvontajaksolla saattaa kuitenkin olla mahdollista, että päätöksen antamisen jälkeen olosuhteet rahoitusmarkkinoilla muuttuvat olennaisesti ja nopeasti, jolloin kevään 2009 markkinatilanteeseen perustuva vieraan pääoman riskipreemio ei enää vastaa muuttuneita olosuhteita. Tällöin Energiamarkkinavirasto voi maakaasumarkkinalain 7 luvun 1 b §:n 3 momentin perusteella nojalla annettavalla päätöksellä muuttaa vieraan pääoman kustannuksena käytettävää riskipreemion arvoa vastaamaan paremmin senhetkistä markkinatilannetta.

Energiamarkkinavirasto selvittää vallitsevaa rahoitusmarkkinatilannetta vastaavan vieraan pääoman riskipreemion uudestaan viimeistään keväällä 2011. Tällöin vieraan pääoman riskipreemion muutos voidaan suorittaa esimerkiksi valvontajakson puolesta välissä vuodesta 2012 alkaen, mikäli olosuhteet rahoitusmarkkinoilla ovat olennaisesti muuttuneet ja soveltuvan vieraan pääoman riskipreemion suuruus myös näin ollen

¹² PricewaterhouseCoopers Oy on käyttänyt lausunnossaan viiden vuoden Euro swapin noteerausta 8.5.2009, joka oli 2,81 prosenttia, kun vastaavan päivän kymmenen vuoden Euro swapin noteeraus oli 3,44 prosenttia.

olennaisesti muuttunut kevääseen 2009 nähden. Mahdollinen muutos tulisi koskemaan valvontajakson vuosia 2012 - 2013.

3.4 Kohtuullisen tuoton laskenta

Oman ja korollisen vieraan pääoman kustannusten avulla voidaan laskea koko pääoman kustannus eli verkonhaltijan verkkotoimintaan sitoutuneen pääoman keskimääräinen kustannus, jota Energiamarkkinavirasto käyttää verkonhaltijan verkkotoiminnan tuottoa koskevilla laskelmissa verkkotoimintaan sitoutuneen pääoman kohtuullisena tuottotasona.

Oman ja korollisen vieraan pääoman sijoittajat asettavat sijoituksilleen erilaiset tuotovaatimukset heidän sijoitustensa erilaisen riskin vuoksi, joten koko pääoman kustannus on oman ja korollisen vieraan pääoman kustannuksien painotettu keskiarvo. Energiamarkkinavirasto käyttää toisella valvontajaksolla kaikille maakaasun jakeluverkonhaltijoille kiinteää pääomarakennetta, jossa korollisten velkojen suhde omaan pääomaan on 30/70.

Koko pääoman kustannuksiin vaikuttaa ns. vieraan pääoman veroetu. Yritykset voivat vähentää vieraan pääoman korkomaksut verotuksessaan, mutta osingot jaetaan vasta verojen jälkeisestä tuloksesta, eli ne eivät pienennä verotettavaa tulosta. Käytännössä tämä tarkoittaa, että verottaja maksaa yrityksen korkomaksuista veroprosentin suuruisen osuuden. Tämä vieraan pääoman veroetu pienentää todellista vieraan pääoman kustannusta.

Hinnoittelun kohtuullisuuden arvioinnissa käytettävä pääoman painotettu keskikustannus yhteisöverojen jälkeen lasketaan seuraavasti:

$$WACC_{post-tax} = C_E \times \frac{E}{D + E} + C_D \times (1 - t) \times \frac{D}{D + E}$$

missä

$WACC_{post-tax}$ = Pääoman painotettu keskikustannus yhteisöverojen jälkeen

C_E = Oman pääoman kustannus

C_D = Korollisen vieraan pääoman kustannus

t = Tarkasteluajanjaksolla voimassa oleva yhteisöverokanta

D = Korollisen vieraan pääoman määrä

E = Oman pääoman määrä

Pääoman painotettu keskikustannus voidaan yleisesti laskea myös siten, että laskelmaan lisätään koroton vieras pääoma. Vastaavasti laskelmassa voidaan eri pääoman luokille määrittää myös useampia tuotto prosentteja, jolloin kuitenkin kaavan komponenttien määrä vastaavasti kasvaa. Korottoman vieraan pääoman tuotto prosentti on määritelmällisesti 0 %, joten korottoman vieraan pääoman sisällyttäminen pääoman painotetun keskikustannuksen laskentakaavaan ei ole tarpeellista.

Koska Energiamarkkinavirasto soveltaa toisella valvontajaksolla kaikkiin maakaasun jakeluverkonhaltijoihin kiinteää pääomarakennetta 30/70 (korolliset velat/oma pääoma), niin pääoman painotetun keskikustannuksen laskentakaava yhteisöverojen jälkeen toiselle valvontajaksolle muodostuu seuraavaksi:

$$WACC_{post-tax} = C_E \times \frac{70}{100} + C_D \times (1-t) \times \frac{30}{100}$$

missä

$WACC_{post-tax}$ = Pääoman painotettu keskikustannus yhteisöverojen jälkeen

C_E = Oman pääoman kustannus

C_D = Korollisen vieraan pääoman kustannus

t = Tarkasteluajanjaksolla voimassa oleva yhteisöverokanta

Verkonhaltijan verkkotoimintaan sitoutuneen pääoman kohtuullinen euromääräinen tuotto yhteisöverojen jälkeen lasketaan pääoman painotetun keskikustannuksen ja verkkotoimintaan sitoutuneen oman ja korollisen vieraan pääoman summan avulla seuraavasti:

$$R_k = WACC_{post-tax} \times (D + E)$$

missä

$R_{k,post-tax}$ = Kohtuullinen tuotto (euroa) yhteisöverojen jälkeen

$WACC_{post-tax}$ = Pääoman painotettu keskikustannus yhteisöverojen jälkeen

D = Korollisen vieraan pääoman määrä

E = Oman pääoman määrä

3.5 Yhteenvedo verkkotoiminnan kohtuullisen tuoton laskennan periaatteista

Verkonhaltijan verkkotoimintaan sitoutuneen pääoman kohtuullisen tuoton laskenta perustuu pääoman painotettuun keskikustannukseen (WACC) käyttäen kiinteää pääomarakennetta. Energiamarkkinavirasto laskee maakaasuverkkotoiminnan verkkotoimintaan sitoutuneen pääoman kohtuullisen tuoton ($R_{k,post-tax}$) vuonna i laskennallisten yhteisöverojen jälkeen seuraavan kaavan mukaisesti:

$$R_{k,post-tax,i} = \left(C_{E,i} \times \frac{70}{100} + C_{D,i} \times (1-t_i) \times \frac{30}{100} \right) \times (D_i + E_i)$$

Kaavassa oleva kohtuullinen verkkotoimintaan sitoutuneen oman pääoman kustannus vuonna i ($C_{E,i}$) lasketaan kaavalla:

$$C_{E,i} = R_{r,i} + \beta_{velaton} \times \left(1 + (1-t_i) \times \frac{30}{70} \right) \times (R_m - R_r) + R_e + LP$$

Kaavassa oleva kohtuullinen verkkotoimintaan sitoutuneen korollisen vieraan pääoman kustannus vuonna i ($C_{D,i}$) lasketaan kaavalla:

$$C_{D,i} = R_{r,i} + 0,6 \%$$

Edellä olevissa kaavoissa

- $R_{k,post-tax,i}$ = Maakaasuverkkotoiminnan kohtuullinen tuotto (euroa) yhteisöverojen jälkeen vuonna i
- $C_{E,i}$ = Oman pääoman kohtuullinen kustannus vuonna i
- $C_{D,i}$ = Korollisen vieraan pääoman kohtuullinen kustannus vuonna i
- t_i = Yhteisöverokanta vuonna i
- D_i = Verkkotoimintaan sitoutuneen korollisen vieraan pääoman määrä vuoden i lopussa
- E_i = Verkkotoimintaan sitoutuneen oman pääoman määrä vuoden i lopussa
- $R_{r,i}$ = Vuodelle i sovellettava riskitön korkokanta
- $\beta_{velaton}$ = Velaton beeta-kerroin
- $R_m - R_r$ = Markkinoiden riskipremio
- R_e = Suomen maakaasumarkkinoiden erityispiirteistä johtuva maakaasun jakeluverkkotoiminnan lisäriskipremio
- LP = Likvidittömyyspremio

Seuraavassa taulukossa esitetään Energiamarkkinaviraston toisella valvontajaksolla soveltamat maakaasun jakeluverkkotoimintaan sitoutuneen pääoman kohtuullisen tuoton laskennassa käytettävistä parametreista.

Parametri	Sovellettava arvo (yhteisöverovelvolliset)	Sovellettava arvo (muut)
Riskitön korkokanta	10 v valtion obligaatiokorko (edellisen vuoden toukokuun keskiarvo)	10 v valtion obligaatiokorko (edellisen vuoden toukokuun keskiarvo)
Riskipreemio	5 %	5 %
Likvidittömyyspreemio	0,20 %	0,20 %
Velaton beeta	0,3	0,3
Velallinen beeta	0,395	0,429
Veroaste	26 %	0 %
Jakeluverkkotoiminnan lisäriskipreemio	1 %	1 %
Pääomarakenne (velat/oma pääoma)	30/70	30/70
Korollisen vieraan pääoman kustannus	riskitön korko + 1,8 %	riskitön korko + 1,8 %

Taulukko 3. Toisella valvontajaksolla sovellettavat maakaasun jakeluverkkotoimintaan sitoutuneen pääoman kohtuullisen tuoton laskennan parametrit.

4 TULOSLASKELMAN OIKAISU JA VERKKOTOIMINNAN TULOKSEN MÄÄRITTÄMINEN

Maakaasuverkonhaltijan verkkotoimintaan toteutuneen tuloksen laskennassa lähtökohtana on maakaasumarkkinalain 5 luvun 2 §:n nojalla verkonhaltijan laatiman eriytetyn maakaasuverkkotoiminnan tuloslaskelman mukainen liikevoitto (liiketappio), jota oikaistaan tässä luvussa esitetyillä menetelmillä. Oikaisun lopputuloksena saadaan vuosittain verkonhaltijan verkkotoiminnan toteutunut oikaistu tulos laskennallisten yhteisöverojen jälkeen.

4.1 Verkkotoiminnan tulot

Verkkotoiminnan tuloja ovat muun muassa verkkopalvelumaksut sekä verkkotoimintaan liittyvien muiden palvelujen myynti.

Maakaasuverkonhaltijan verkkotoiminnan tuoton kohtuullisuutta koskevissa vuosittaisissa laskelmissa Energiamarkkinavirasto käyttää verkkotoiminnan tuloina verkonhaltijan eriytettyyn verkkotoiminnan tuloslaskelmaan kirjattuja tuloja. Lisäksi Energiamarkkinavirasto käsittelee verkkotoiminnan toteutunutta oikaistua tulosta koskevissa laskelmissa taseeseen kirjattujen siirto- ja palautuskelpoisten liittymismaksujen kertymän vuotuista nettomuutosta (taseen liittymismaksujen lisäykset vähennettynä liittymismaksujen palautuksilla) kyseisen vuoden verkkotoiminnan tuloihin rinnastettavana eränä luvussa 4.5 esitetyllä tavalla.

4.2 Yleistä verkkotoiminnan kuluista

Verkkotoiminnan kulut tulee mahdollisuuksien mukaan kohdistaa toiminnoille aiheuttamisperiaatteen mukaisesti.

Energiamarkkinavirasto sisällyttää hinnoittelun kohtuullisuuslaskelmissa verkkotoiminnan kuluihin myös markkinaehtoisten lainojen nettomääräiset suojauskustannukset. Suojauskustannuksilla tarkoitetaan kotimaisiin tai ulkomaisiin joukkovelkakirjalainoihin tai vastaaviin luottoihin liittyviä suojauskustannuksia. Suojaustuotot tai -kustannukset liittyvät joukkovelkakirjalainojen suojaukseen, jota toteutetaan erilaisten rahoitusinstrumenttien, kuten optioiden avulla.

Hinnoittelun kohtuullisuuslaskelmissa verkkoliiketoiminnan kuluiksi hyväksytään ainoastaan sellaiset kulut, joita vastaan verkkoluvan haltija saa vastinetta. Näin ollen verkkoluvan haltijan maksamat vastikkeettomat korvaukset eliminoidaan tuloslaskelmasta. Mikäli verkonhaltija haluaa, että näiden kuluerien mukaisia kustannuksia hyväksytään hinnoittelun kohtuullisuuslaskelmissa verkkoliiketoiminnan kuluiksi, verkonhaltijan tulee esittää Energiamarkkinavirastolle perusteltu selvitys verkonhaltijan näitä kuluja vastaan saamasta todellisesta vastineesta. Muussa tapauksessa kyseisiä kulueriä käsitellään Energiamarkkinaviraston laskelmissa voitonjaon luonteisina erinä.

4.3 Verkkovuokrat

Mikäli verkonhaltija on vuokrannut osittain tai kokonaan hallinnassaan olevan maakaasuverkon, niin Energiamarkkinavirasto purkaa vuokrausjärjestelyn verkonhaltijan verkkotoiminnan tuottoa koskevissa laskelmissa. Laskelmissa vuokrattua verkko-omaisuutta käsitellään samalla tavoin kuin, jos kyseinen verkko-omaisuus olisi verkonhaltijan omistama.

Edellä luvussa 2.1 on todettu, että kohtuullisuuslaskelmissa verkkotoimintaan sitoutunutta pääomaa määritettäessä vuokratut verkkokomponentit sisällytetään mukaan verkonhaltijan verkko-omaisuuteen ja edelleen verkkotoimintaan sitoutuneeseen pääomaan, jolle määritellään kohtuullinen tuotto luvussa 3 esitetyllä tavalla.

Verkkovuokraan sisältyy verkon omistajalle maksettava tuotto-osa sekä verkon ikäänymisestä vastaava poisto-osa. Koska verkonhaltijan verkkotoiminnan tuottoa koskevissa laskelmissa verkonhaltijan hallinnassa oleva verkko-omaisuus sisällytetään verkkotoimintaan sitoutuneeseen pääomaan ja pääomalle määritellään kohtuullinen tuotto, tulee yhdenmukaisuuden perusteella toteutunutta tuottoa laskettaessa vastaavasti eliminoida tuloslaskelmaan merkityt verkonhaltijan maksamat verkkovuokrat.

Jos verkonhaltijan maksamaan verkkovuokraan sisältyy esimerkiksi vuokratun verkko-omaisuuden käyttö- tai kunnossapitokustannuksia ja verkonhaltija haluaa, ettei näitä kustannuksia eliminoida toteutunutta tuottoa laskettaessa, niin verkonhaltijan tulee toimittaa Energiamarkkinavirastolle näiden kustannusten osuudesta verkkovuokrassa erillinen selvitys. Verkkovuokraan sisältyneet vuokratun verkon käyttö- ja kunnossapitokustannukset, joita ei eliminoida toteutunutta tuottoa laskettaessa, sisällytetään tehostamistavoitteen toteutumisen arvioinnissa verkonhaltijan kontrolloitavissa oleviin operatiivisiin kustannuksiin.

Verkonhaltijan verkkotoiminnan tuottoa koskevissa laskelmissa myös vuokratulle verkko-omaisuudelle määritellään tasapoisto myöhemmin luvussa 4.4.1 esitetyllä tavalla.

4.4 Poistot

4.4.1 Maakaasuverkosta tehtävät poistot

Verkonhaltijan verkkotoiminnan toteutuneen tuoton laskennassa Energiamarkkinavirasto käyttää verkonhaltijan kirjanpidossa maakaasuverkosta tekemien poistojen sijasta verkon jälleenhankinta-arvosta määriteltyihin laskennallisiin tasapoistoihin perustuvaa poistoa.

Maakaasuverkon laskennallinen tasapoisto määritetään vuosittain verkon jälleenhankinta-arvon perusteella. Verkon jälleenhankinta-arvon määrittely on kuvattu tämän asiakirjan luvussa 2.1.1.1. Laskennallinen tasapoisto määritetään verkkokomponentteittäin tai komponenttiryhmittäin.

Yhden verkkokomponentin tai komponenttiryhmän i osalta laskennallinen tasapoisto vuoden t rahanarvossa ($TP_{t,i}$) lasketaan seuraavasti:

$$TP_{t,i} = \frac{JHA_{t,i}}{pitoaika_i}$$

Koko verkon osalta laskennallinen tasapoisto lasketaan yksittäisille komponenteille tai komponenttiryhmille määriteltyjen tasapoistojen summana. Verkon laskennallinen tasapoisto vuoden t rahanarvossa (TP_t) lasketaan seuraavasti:

$$TP_t = \sum_{i=1}^n \left(\frac{JHA_{t,i}}{pitoaika_i} \right)$$

Edellä olevissa kaavoissa

- $TP_{t,i}$ = Komponentin tai komponenttiryhmän i laskennallinen tasapoisto vuoden t rahanarvossa
- TP_t = Verkon laskennallinen tasapoisto vuoden t rahanarvossa
- $JHA_{t,i}$ = Komponentin tai komponenttiryhmän i jälleenhankinta-arvo vuoden t rahanarvossa.
- $pitoaika_i$ = Komponentin tai komponenttiryhmän i verkkokomponenttien pitoaika. Pitoajalla tarkoitetaan sitä aikaa, jonka verkkokomponentti todellisuudessa on toiminnallisessa käytössä ennen sen uusimista (teknistaloudellinen pitoaika).

Mikäli verkonhaltija on vuokrannut osittain tai kokonaan hallinnassaan olevan verkon, niin Energiamarkkinavirasto purkaa vuokrausjärjestelyn verkonhaltijan verkkotoiminnan tuottoa koskevissa laskelmissa. Vuokrattua verkko-omaisuutta käsitellään laskelmissa samalla tavoin kuin jos kyseinen verkko-omaisuus olisi verkonhaltijan omistama. Edellä luvussa todettiin, että verkonhaltijan verkkotoiminnan tuottoa koskevassa laskennassa verkkotoimintaan sitoutunutta pääomaa määritettäessä vuokratut verkkokomponentit sisällytetään mukaan verkonhaltijan verkko-omaisuuteen, jolloin verkon laskennalliseen tasapoistoon sisältyy myös vuokratusta verkko-omaisuudesta edellä esitetyllä tavalla laskettu tasapoisto.

Toisella valvontajaksolla maakaasuverkon tasapoisto määritetään vuosittain kunkin vuoden alun verkon jälleenhankinta-arvoa vastaavana samassa yhteydessä, kun verkon jälleenhankinta-arvo (ks. luku 2.1).

Jos valvontajakson aikana verkonhaltijan hallinnassa olevan maakaasuverkon laajuus muuttuu olennaisesti esimerkiksi yrityskaupan seurauksena, verkon laskennalliset tasapoistot lasketaan yrityskaupan kohteena oleville verkoille vuosittain samalla tavoin kuin tehtäisiin ilman yrityskauppaa. Yrityskaupan tuloksena syntyneelle maakaasuverkolle käytetään yrityskaupasta lähtien koko ensimmäisen valvontajakson ajan tasapoistona yrityskaupan kohteena olleiden maakaasuverkkojen vuosittain laskettavien tasapoistojen summaa.

Yrityskaupassa, jossa vain osa kaupan osapuolena olevan verkonhaltijan hallinnassa olevasta verkko-omaisuudesta siirtyy pois kyseisen verkonhaltijan hallinnasta esimerkiksi toiselle verkonhaltijalle, muodostetaan näin syntyneiden maakaasuverkkojen verkkokomponenttien tai komponenttiryhmien jälleenhankinta-arvot käyttäen komponenttikohtaisia liitteen A mukaisia yksikköhintoja tai valvontajakson ensimmäisenä vuonna mahdollisesti hyväksytyjä yrityskohtaisia yksikkökustannuksia. Yrityskaupan seurauksena muuttuneiden maakaasuverkkojen laskennalliset tasapoistot lasketaan verkkokomponenttien tai komponenttiryhmien jälleenhankinta-arvoista samojen pitoaikatietojen perusteella kuin ensimmäisellä valvontajaksolla.

Jos yrityskauppa tapahtuu kesken vuotta, niin kyseisen vuoden hinnoittelun kohtuullisuuslaskelmissa verkko-omaisuuden muutos otetaan huomioon vain siitä hetkestä lähtien kuin yrityskauppa on tapahtunut. Jos yrityskauppa tapahtuu esimerkiksi puolessavälissä vuotta, niin kyseisen vuoden hinnoittelun kohtuullisuuslaskelmissa verkosta tehtävänä laskennallisena tasapoistona käytetään yrityskauppaa edeltävän ja yrityskaupan jälkeisen verkon jälleenhankinta-arvojen perusteella laskettujen tasapoistojen keskiarvoa.

Energiamarkkinavirasto ilmoittaa verkonhaltijalle hallinnassa olevan verkon laskennalliset tasapoistot neljän kuukauden kuluessa siitä kun muutoksista verkko-omaisuudessa on ilmoitettu ja verkonarvon määrittämiseksi tarpeelliset tiedot on toimitettu Energiamarkkinavirastolle (samassa yhteydessä kuin vastaavan verkon jälleenhankinta- ja nykykäyttöarvot).

4.4.2 Muista pysyvien vastaavien hyödykkeistä tehtävät poistot

Muista verkkotoiminnan pysyvien vastaavien hyödykkeistä tehtävien poistojen osalta verkonhaltijan verkkotoiminnan toteutuneen tuoton laskennassa sovelletaan kirjanpidossa käytettäviä poistoja (vastaavasti sitoutunutta pääomaa määritettäessä sovelletaan näiden erien kohdalla tasearvoja).

Mikäli maakaasuverkon arvonnäilykseen sisältyviä omaisuuseriä on kirjattuina verkonhaltijan taseessa taseen muissa verkkotoiminnan hyödykkeissä kuin maakaasuverkon hyödykkeissä, eliminoidaan ne pois maakaasuverkkoliiketoiminnan taseesta verkkotoimintaan sitoutunutta pääomaa määritettäessä. Vastaavalla tavoin näistä omaisuuseristä tehdyt poistot eliminoidaan muista hyödykkeistä tehtävistä poistoista, koska ne sisältyvät luvussa 4.4.1 määriteltyyn verkon laskennalliseen tasapoistoon.

Aiemmin luvussa 2.1.2 todettiin, että määritettäessä verkkoliiketoimintaan sitoutunutta pääomaa Energiamarkkinavirasto eliminoi verkonhaltijan verkkotoiminnan toteutuneen tuoton laskennassa taseesta kohdistamattoman liikearvon. Vastaavasti Energiamarkkinavirasto eliminoi verkonhaltijan verkkotoiminnan toteutuneen tuoton laskennassa tuloslaskelmasta liikearvosta kirjanpidossa tehdyt poistot.

4.5 Liittymismaksut

Energiamarkkinaviraston käsittelee verkonhaltijan verkkotoiminnan tuoton kohtuullisuutta koskevissa laskelmissa vuoden 2005 loppuun mennessä taseeseen kirjattujen verkonhaltijan hallinnassa olevaan verkkoon kohdistuvien siirto- ja palautuskelpoisten liittymismaksujen kertymää korottomana velkana luvussa 2.2.1 esitettyllä tavalla.

Vuodesta 2006 lähtien taseeseen kirjatut siirto- ja palautuskelpoisten liittymismaksujen lisäykset eivät kasvata hinnoittelun kohtuullisuuslaskelmissa korotonta vierasta pääomaa.

Sen sijaan vuoden 2006 alusta lähtien Energiamarkkinavirasto on lisännyt taseeseen kirjattujen siirto- ja palautuskelpoisten liittymismaksujen vuotuisen nettomuutoksen (taseen liittymismaksujen lisäykset vähennettynä liittymismaksujen palautuksilla) hinnoittelun kohtuullisuuslaskelmissa kyseisen vuoden verkkotoiminnan tuloksi.

Mikäli verkonhaltijan hallinnassa olevaan verkkoon kohdistuu siirto- ja palautuskelpoisia liittymismaksuja, joita ei kirjata verkonhaltijan taseeseen (kirjataan jonkun muun yrityksen tai yhteisön taseeseen), Energiamarkkinavirasto purkaa tämän järjestyksen ja käsittelee kyseisiä liittymismaksuja samalla tavoin kuin ne olisivat olleet kirjattuina verkonhaltijan taseeseen.

Menettely on samanlainen kuin ensimmäisellä valvontajaksolla.

Menettelyn perusteella verkonhaltijat ovat tasavertaisessa asemassa riippumatta siitä, kirjaavatko ne liittymismaksut taseeseen siirto- ja palautuskelpoisiksi liittymismaksuiksi vai tuloslaskelmaan tuloksi. Tätä varten verkonhaltijoiden tulee raportoida Energiamarkkinavirastolle vuosittaiset taseeseen kirjattujen liittymismaksujen lisäykset ja palautukset.

4.6 Verkkotoiminnan harjoittamisen turvaamiseksi tarvittavasta rahoitusomaisuudesta aiheutuva kustannus

Verkkotoiminnan harjoittamisen turvaamiseksi tarvittavasta rahoitusomaisuudesta aiheutuvan kustannuksen määrittämisessä Energiamarkkinavirasto soveltaa markkinaoikeuden 31.12.2008 antamissa päätöksissä¹³ vahvistamaa menetelmää. Energiamarkkinavirasto on valittanut korkeimpaan hallinto-oikeuteen kyseisistä markkinaoikeuden päätöksistä koskien mm. verkkotoiminnan harjoittamisen turvaamiseksi tarvittavasta rahoitusomaisuudesta aiheutuvan kustannuksen määrittämismenetelmää. Näin ollen markkinaoikeuden 31.12.2008 vahvistama menetelmä (myynti- ja siirtosaamia ei sisällytetä rahoitusomaisuuteen ja verkkotoiminnan harjoittamiseksi tarvittavan rahoitusomaisuuden määrä lasketaan Current Ratio -tunnusluvun perusteella) ei ole lainvoimainen. Energiamarkkinavirasto tulee tarvittaessa muuttamaan alla kuvatun verkkotoiminnan harjoittamisen turvaamiseksi tarvittavasta rahoitusomaisuudesta aiheutuvan kustannuksen määrittämismenetelmän vastaamaan korkeimman hallinto-oikeuden myöhemmin annetussa päätöksessä vahvistettavaa menetelmää.

Energiamarkkinavirasto eliminoi verkkotoimintaan sitoutuneen pääoman määrittelyssä luvussa 2.1.3.1 esitetyillä perusteilla verkonhaltijan eriytetyn tilinpäätöksen mukaiseen maakaasuverkkotoiminnan taseeseen kirjatun rahoitusomaisuuden. Eliminoitavaan rahoitusomaisuuteen luetaan taseen erät Muut lyhyt- ja pitkäaikaiset saamiset, annettu tai saatu ja tilinpäätöshetkellä maksettu konserniavustus, Rahoitusarvopaperit sekä Rahat ja pankkisaamiset sekä niihin rinnastettavissa olevat erät. Vastaavasti Energiamarkkinavirasto ei myöskään sisällytä rahoitustuottoja hinnoittelun kohtuulli-

¹³ Markkinaoikeuden päätökset 31.12. 2008 nrot 551-634/2008.

suuslaskelmissa verkkotoiminnan oikaistuun tulokseen. Siten verkonhaltijan saamat rahoitustuotot eivät vaikuta hinnoittelun kohtuullisuuden arviointiin.

Maakaasuverkkotoiminnan harjoittaminen edellyttää kuitenkin määrättyä rahoitusomaisuutta yhtäältä säännöllisten maksujen suorittamiseksi, kun yrityksen maksusuo-ritukset tapahtuvat väistämättä jossain määrin eriaikaisesti kassaan maksujen kanssa, ja toisaalta ennalta arvaamattomiin menoihin varautumiseksi. Näin ollen verkkotoi-
minnan harjoittamisen turvaamiseksi välttämättömästä rahoitusomaisuudesta aiheutu-
va kustannus tulee ottaa jollakin tavoin huomioon verkonhaltijan verkkotoiminnan
tuoton ja siirtopalvelusta perittävien maksujen kohtuullisuutta arvioitaessa.

Energiamarkkinavirasto ottaa verkkotoiminnan harjoittamisen turvaamiseksi tarvitta-
vasta rahoitusomaisuudesta aiheutuvan kustannuksen huomioon markkinaoikeuden
päätöksissä¹⁴ vahvistettua tapaa vastaavalla menetelmällä, jolloin valvontajakson kun-
kin vuoden oikaistua toteutunutta tulosta laskettaessa otetaan huomioon vähennyksenä
verkkotoiminnan harjoittamisen turvaamiseksi tarvittavasta rahoitusomaisuudesta ai-
heutuva kustannus, joka perustuu Current ratio -tunnuslukuun.

Rahoitusomaisuuden kustannusta laskettaessa käytetään Yritystutkimusneuvottelu-
kunnan määrittämää ja käyttämää Current Ratio -tunnuslukua, joka lasketaan seuraavalla kaavalla.

$$\text{Current ratio} = \frac{\text{Vaihto} - \text{omaisuus} + \text{rahoitusomaisuus}}{\text{Lyhytaikainen vieras pääoma}}$$

Markkinaoikeuden 31.12.2008 annetun päätöksen mukaisesti rahoitusomaisuudelle laskettavaa kustannusta laskettaessa on vähennykseksi laskettava oikaistun tuloksen määrityksessä vain sille osalle rahoitusomaisuutta, jotka ovat Current ratio -
tunnusluvun kaavassa tarkoitetun vaihto-omaisuuden sekä myynti- ja siirtosaamisten lisäksi tarpeen Current ratio -tunnusluvun arvon 0,7 saavuttamiseksi.

Current ratio -tunnusluvun laskennassa Lyhytaikaisena vieraana pääomana käytetään verkonhaltijan eriytetyn tilinpäätöksen taseen mukaisia eriiä, jotka on kirjattu lyhytai-
kaiseen vieraaseen pääomaan. Verkkotoiminnan harjoittamisen turvaamiseksi tarvitta-
vana rahoitusomaisuutena otetaan huomioon taseeseen eriin Muut lyhyt- ja pitkäaikai-
set saamiset, annetut tai saadut ja tilinpäätöshetkellä maksetut konserniavustukset,
Rahoitusarvopaperit sekä Rahat ja pankkisaamiset kirjatusta rahoitusomaisuudesta
enintään määrä, joka vaihto-omaisuuden ja myynti- ja siirtosaamisten lisäksi on tar-
peen current ratio -tunnusluku arvon 0,7 saavuttamiseksi.

Current ratio -tunnusluvun avulla laskettava rahoitusomaisuuden kustannuksena salli-
tun rahoitusomaisuuden määrä lasketaan seuraavalla kaavalla:

$$0,7 * \text{Lyhytaikainen vieras pääoma} =$$

$$\text{Vaihto} - \text{omaisuus} + \text{myyntisaamiset} + \text{siirtosaamiset} + \text{rahoitusomaisuus}$$

¹⁴ Markkinaoikeuden päätökset Nrot 270/2006 ja 271-344/2006 sekä nrot 551-634/2008.

Markkinaoikeuden 31.12.2008 antaman päätöksen mukaisesti kaavaan sijoitetaan pääomaerät seuraavassa järjestyksessä: 1) Vaihto-omaisuus, 2) myynti- ja siirtosaamiset 3) rahoitusomaisuus. Mikäli esimerkiksi erät 1) ja 2) ovat yhtä suuret kuin 0,7 * lyhytaikainen vieras pääoma, niin tällöin rahoitusomaisuuden kustannuksena ei sallita minkäänlaista rahoitusomaisuutta.

Verkonhaltijan verkkotoiminnan harjoittamisen turvaamiseksi tarvittavasta rahoitusomaisuudesta aiheutuva kustannus lasketaan kertomalla em. osuus taseeseen kirjatusta rahoitusomaisuudesta pääoman painotetun keskikustannuksen laskennassa käytettävällä korollisen vieraan pääoman kustannuksella, joka on määritelty luvussa 3.3.

Energiamarkkinavirasto soveltaa rahoitusomaisuuden käsittelyssä vastaavia markkinaoikeuden vahvistamia menetelmiä myös maakaasun verkkohaltijoiden osalta.

4.7 Tuloslaskelman oikaisu ja toteutuneen tuoton laskenta

Energiamarkkinavirasto laskee verkkohaltijan toteutuneen tuoton vuosittain ja lähtee verkkohaltijan verkkotoiminnan toteutuneen tuoton laskennassa verkkohaltijan maakaasumarkkinalain 5 luvun 2 §:n nojalla laatiman eriytetyn maakaasuverkkotoiminnan tuloslaskelman mukaisesta liikevoitosta (liiketappiosta).

Laskelmassa liikevoittoon (liiketappioon) lisätään maksetut verkkovuokrat, suunnitelman mukaiset poistot maakaasuverkosta ja liikearvosta, taseeseen kirjattujen siirto- ja palautuskelpoisten liittymismaksujen kertymän nettomuutos. Tämän jälkeen näin saadusta luvusta vähennetään maakaasuverkon jälleenhankinta-arvosta lasketut tasa-poistot sekä verkkotoiminnan harjoittamisen turvaamiseksi tarvittavasta rahoitusomaisuudesta aiheutuva kustannus.

Näin saatavasta korjatusta liikevoitosta vähennetään vielä kulloinkin voimassa olevan yhteisöverokannan mukainen välitön yhteisövero. Vero vähennetään vain niiltä verkkotoiminnan harjoittajilta, jotka verolainsäädännön mukaan joutuvat maksamaan yhteisöveroa tulostaan.

Yrityskaupan yms. järjestelyn myyntivoitto tai -tappio otetaan huomioon tuloslaskelman oikaisussa. Jos myyntivoitto tai -tappio on kirjattu verkkohaltijan tilinpäätöksessä satunnaisiin tuottoihin tai kuluihin, ei oikaistun tuloslaskelman liikevoittoon tehdä korjausta. Mutta jos myyntivoitto on kirjattu tilinpäätöksessä liiketoiminnan muihin tuottoihin, vähennetään oikaistusta liikevoitosta myyntivoiton määrä. Myyntitappion tapauksessa oikaistun tuloslaskelman liikevoittoon lisätään tappion määrä, jos myyntitappio on kirjattu tilinpäätöksessä liiketoiminnan muihin kuluihin.

Laskelman tuloksena saadaan verkkohaltijan verkkotoiminnan toteutunut tuotto laskennallisten yhteisöverojen jälkeen.

Seuraavassa taulukossa on kuvattu yksinkertaistettuna kaavana laskennallisten yhteisöverojen jälkeisen verkkohaltijan verkkotoiminnan toteutuneen tuoton laskenta.

<p>Liikevoitto (liiketappio)</p> <ul style="list-style-type: none"> + Maksetut verkkovuokrat + Suunnitelman mukaiset poistot liikearvosta + Suunnitelman mukaiset poistot maakaasuverkosta + Taseeseen kirjattujen palautuskelpoisten liittymismaksujen kertymän nettomuutos (lisäykset-palautukset) - Verkon jälleenhankinta-arvosta lasketut vuotuiset tasapoistot - Verkkotoiminnan harjoittamisen turvaamiseksi tarvittavasta rahoitusomaisuudesta aiheutuva kustannus
<p>= Korjattu liikevoitto/-tappio</p>
<p>= Laskennallinen tulos</p> <ul style="list-style-type: none"> +/- Muut korjaukset
<p>= Tulos ennen veroja</p> <ul style="list-style-type: none"> - Yhtiölle kuuluvat laskennalliset yhteisöverot
<p>= Toteutunut oikaistu tulos</p>

Taulukko 4. Toteutuneen oikaistun tuloksen laskentaperiaate.

5 VERKKOTOIMINNAN TUOTON KOHTUULLISUUDEN ARVIOINTI

Toisella valvontajaksolla Energiamarkkinavirasto laskee ja ilmoittaa verkonhaltijoille tiedoksi vuosittain lokakuun loppuun mennessä edellisen vuoden tilinpäätös- ja muiden tietojen perusteella ennen valvontajakson alkua annetussa vahvistuspäätöksessä vahvistettuja arviointimenetelmiä ja -periaatteita noudattaen verkonhaltijan verkkotoiminnan toteutuneen ja kohtuullisen tuoton.

Kohtuullisen tuoton laskentaa varten Energiamarkkinavirasto laskee verkkotoimintaan sitoutuneen pääoman määrän oikaisemalla verkonhaltijan eriytetyn verkkotoiminnan tasetta luvussa 2.2 esitettyjen periaatteiden mukaisesti, jolloin lopputuloksena saadaan selville verkonhaltijan verkkotoimintaan sitoutunut pääoma jaettuna omaan pääomaan sekä korolliseen ja korottomaan vieraaseen pääomaan. Verkkotoimintaan sitoutuneelle pääomalle lasketaan sitä vastaava kohtuullinen tuotto laskennallisten yhteisöverojen jälkeen luvussa 0 esitetyllä tavalla. Maakaasun jakeluverkonhaltijan verkkotoiminnan toteutunut tuotto lasketaan luvussa 4.7 esitettyjen periaatteiden mukaisesti, jonka lopputuloksena saadaan verkonhaltijan verkkotoiminnan toteutunut tuotto laskennallisten yhteisöverojen jälkeen.

Verkonhaltijan verkkotoiminnan tuoton kohtuullisuutta arvioitaessa maakaasuverkkotoiminnan toteutunutta oikaistua tuottoa laskennallisten yhteisöverojen jälkeen verrataan sitoutuneen pääoman perusteella laskettuun kohtuulliseen euromääräiseen tuottoon laskennallisten yhteisöverojen jälkeen. Valvontajakson aikana yksittäisenä vuotena maakaasuverkonhaltijan verkkotoiminnan toteutunut oikaistu tuotto voi ylittää vastaavan kohtuullisen tuoton.

Toisen valvontajakson päättymisen jälkeen Energiamarkkinavirasto vahvistaa vuoden 2014 lokakuun loppuun mennessä verkonhaltijalle annettavissa valvontapäätöksessä valvontajakson aikana kertyneen toteutuneen tuoton laskennallisten yhteisöverojen jälkeen sekä sen, kuinka suurella euromäärällä kyseinen tuotto on ylittänyt tai alittanut kohtuullisen verkonhaltijan verkkotoiminnan tuoton valvontajakson ajalta. Laskelmassa Energiamarkkinavirasto laskee valvontajakson eri vuosina kertyneet toteutunut tuotot laskennallisten yhteisöverojen jälkeen yhteen ja vähentää summasta vastaavien vuosien verkonhaltijan verkkotoiminnan kohtuullisten laskennallisten yhteisöverojen jälkeisten tuottojen summan.

Energiamarkkinavirasto ottaa ensimmäiseltä valvontajaksolta vuosina 2006 – 2009 verkonhaltijalle kertyneen verkkotoiminnan tuoton yli- ja alijäämän huomioon seuraavan toisen valvontajakson loputtua tehtävässä laskelmassa. Jos verkonhaltijalle on kertynyt ensimmäiseltä valvontajaksolta verkkotoiminnasta ylijäämää yhteisöverojen jälkeen, niin se lisätään edellä olevaan lukuun. Jos verkonhaltijalle on kertynyt ensimmäiseltä valvontajaksolta verkkotoiminnasta alijäämää yhteisöverojen jälkeen, niin se vähennetään edellä olevasta luvusta.

Lopputuloksena saadaan selville, kuinka paljon verkonhaltijan verkkotoiminnasta on kertynyt toisen valvontajakson ajalta tuoton yli- tai alijäämää yhteisöverojen jälkeen.

Seuraavassa taulukossa (Taulukko 5) on esitetty yksinkertaistettuna verkonhaltijan verkkotoiminnan tuoton kohtuullisuuden arvioinnin periaate.

+ Valvontajakson eri vuosina toteutuneiden yhteisöverojen jälkeisten verkkotoiminnan tuottojen summa
- Valvontajakson eri vuosien yhteisöverojen jälkeisten verkkotoiminnan kohtuullisten tuottojen summa
+ Edelliseltä valvontajaksolta kertynyt verkkotoiminnan ylijäämä (+) tai alijäämä (-) yhteisöverojen jälkeen
= Valvontajaksolta verkkotoiminnasta kertynyt ylijäämä (+) / alijäämä (-) yhteisöverojen jälkeen

Taulukko 5. Verkonhaltijan verkkotoiminnan tuoton kohtuullisuuden arvioinnin periaate.

6 RAPORTOINTI ENERGIAMARKKINAVIRASTOLLE

Maakaasuverkonhaltijan verkkotoiminnan tuoton kohtuullisuuden arviointi edellyttää verkonhaltijoilta vuosittaista toimintaa koskevaa raportointia Energiamarkkinavirastolle. Energiamarkkinavirasto on vuonna 2006 kehittänyt sähköisen Internet-pohjaisen valvontatietojärjestelmän, jonka kautta verkonhaltijoiden tulee toimittaa raportoitavat tiedot Energiamarkkinavirastoon. Energiamarkkinavirasto päivittää valvontatietojärjestelmää vastaamaan vahvistuspäätöksessä vahvistettuja menetelmiä vastaavien laskelmien tekemisessä tarvittavien tietojen raportointia.

Maakaasuverkon jälleenhankinta- ja nykykäyttöarvon määrittämiseksi verkonhaltijoiden on ilmoitettava toisen valvontajakson aikana vuosittain maaliskuun loppuun mennessä liitteen A mukaisesti jaoteltuna Energiamarkkinavirastolle hallinnassaan ja tosiasiallisessa käytössä olevien maakaasuverkoston komponenttien määrätiedot kyseisen vuoden tammikuun ensimmäisen päivän tilannetta vastaavana sekä vastaavalla jaotellulla edellisen vuoden aikana maakaasuverkkoon tehdyt investoidut ja verkosta poistetut komponentit määrätietoina.

Verkonhaltijoiden on ilmoitettava Energiamarkkinavirastolle vahvistetun eriytetyn tilinpäätöksen mukainen verkkotoiminnan tuloslaskelma ja tase vuosittain kauppa- ja teollisuusministeriön asetuksen maakaasuliiketoimintojen eriyttämisestä (222/2005) mukaisesti toukokuun loppuun mennessä. Samassa yhteydessä verkonhaltijoiden on ilmoitettava verkkotoiminnan tuloslaskelman ja taseen oikaisuisissa tarvittavat muut erittelyt.

TERMINOLOGIAA

Nykykäyttöarvo	Nykykäyttöarvo (NKA) lasketaan valvontajaksolla 2010 - 2013 komponenteittain tai komponenttiryhmittäin vähentämällä jälleenhankinta-arvosta komponentin keski-ikä ja teknistaloudellisen pitoajan välistä suhdetta vastaava verkon arvon aleneminen.
Jälleenhankinta-arvo	Jälleenhankinta-arvolla (JHA) tarkoitetaan sitä kustannusta, jonka samaan komponenttiryhmään kuuluvien verkkokomponenttien rakentaminen nykyisellä kustannustasolla aiheuttaisi.
Pitoaika	Pitoajalla tarkoitetaan sitä aikaa, jonka maakaasuverkon komponentit todellisuudessa ovat toiminnallisessa käytössä ennen niiden uusimista (teknistaloudellinen pitoaika).
Keski-ikä	Keski-ikällä tarkoitetaan komponenttiryhmään kuuluvien verkkokomponenttien ikätietojen jälleenhankinta-arvoilla painotettua keskiarvoa. Yksittäisen verkkokomponentin kohdalla keski-ikä lasketaan keskiarvona.
WACC	Pääoman painotettu keskikustannus.

LÄHDELUETTELO

Energiamarkkinavirasto (2005): Sähkö- ja maakaasuliiketoimintojen laskennallinen eriyttäminen. Suositus 9.6.2005 (dnro 724/61/2004)

FIM Corporate Finance Oy (2004): Lausunto pääoman keskimääräiskustannuksen määrittämisestä sähkö- ja maakaasuverkkotoiminnalle. 25.5.2004.

Kallunki Juha-Pekka, Sahlström Petri (2009): Lausunto vieraan pääoman kustannukseen sisältyvän riskipreemion määrittämisestä maakaasuverkkotoiminnalle. 12.5.2009.

Pablo Fernández, April 16, 2009: Market Risk Premium used in 2008 by Professors: a survey with 1,400 answers, Professor of Corporate Finance. IESE Business School, Camino del Cerro del Aguila 3. 28023 Madrid, Spain, Telephone 34-91-211 3000 e-mail: fernandezpa@iese.edu
PricewaterhouseCoopers (2000): Osakkeiden markkinariskipreemio Suomessa.

PricewaterhouseCoopers Oy (2009): Independent opinion on Gasum Oy's debt spread over the risk-free rate for the years 2010 – 2013 following a submission proposal of the Energy Market Authority, 27.5.2009 päivätty raportti Gasum Oy:lle.

Synergies Economic Consulting, March 19th 2009; Goldfields Gas Pipeline Access Arrangement 2009, Equity Beta Analysis. Synergies Economic Consulting Pty Ltd, www.synergies.com.au

LIITE A

**VERKKOKOMPONENTIT JA INDESIKORJATUT YKSIKÖHINNAT
VUODELLE 2009**

(hintoja korjataan myöhemmin vastaamaan vuoden 2010 alun tilannetta)

Kaasuverkko (muovi, teräs)	Yksikkö	Indeksikorjattu yksikköhinta [euroa]	Teknistaloudellinen pitoaika [a]
DN 20-63	m	68	45
DN 75-125	m	89	45
DN 140-200	m	109	45
Yli DN 200	m	184	45
teräsputki	m	206	45

Paineenvähennys- ja mittauslaitteet (sis. asiakkaan kiinteistön nousuputket)	Yksikkö	Indeksikorjattu yksikköhinta [euroa]	Teknistaloudellinen pitoaika [a]
0-100 kW	kpl	726	20
101-400 kW	kpl	2 298	20
401-1200 kW	kpl	3 025	20
> 1200 kW	kpl	5 808	20

Paineenvähennyslaitteet, verkosto	Yksikkö	Indeksikorjattu yksikköhinta [euroa]	Teknistaloudellinen pitoaika [a]
8/4 bar 4 MW	kpl	12 099	20
8/4 bar 100 MW	kpl	74 167	20
8/1,5 bar 40 MW	kpl	84 693	20

Verkoston kaukokäyttöjärjestelmä	Yksikkö	Indeksikorjattu yksikköhinta [euroa]	Teknistaloudellinen pitoaika [a]
	kpl	72 593	10

Kaukoluenta- ja ohjausjärjestelmät	Yksikkö	Indeksikorjattu yksikköhinta [euroa]	Teknistaloudellinen pitoaika [a]
	kpl	3 630	20

Verkostoventtiilit	Yksikkö	Indeksikorjattu yksikköhinta [euroa]	Teknistaloudellinen pitoaika [a]
PE63 *	kpl	665	25
PE160 *	kpl	2 057	25
PE200 *	kpl	3 145	25
DN 20-63	kpl	606	40
DN 75-125	kpl	847	40
DN 140-200	kpl	1 271	40
DN 63-160 *	kpl	2 661	25
Luistinventtiilit	kpl	823	35

(* = sulkuventtili kosteuseristetty)